

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
MEDITÁCIÓ	SCHOLZ LÁSZLÓ: Pünkösöd 1
TANULMÁNYOK	NAGY MIKLÓS: Akié az ifjúság azé a jövő 3
	KOSZTRA PÁL: A Kőszegi Evangélikus Gyurácz Ferenc Leánynevelőintézet és Leánygimnázium 7
DOKUMENTUMOK	Beadvány az Országos Egyházi Bírósághoz püspök- választás ügyében – Bírósági ítélet 13
	Beadvány az esperesi értekezlethez – és válaszok 17
	Levél dr. Harmati Béla püspökhöz 23
	Levél dr. Frenkl Róbert felügyelőhöz 27
	Nyílt levél az Evangélikus Egyház Országos Pres- bitériumához 30
	Dr. Kulcsár Kálmán levele Ordass Lajosnéhoz 31
FÓRUM	id. MAGASSY SÁNDOR: Szélgjegyzetek egy bírósági ítélethez 32
	Dr. BOLERATZKY LÓRÁND: A közgyűlések nyilvánossága 38
	Dr. HERÉNYI ISTVÁN: Javaslát az Országos Presbité- riumhoz 40
	DÓKA ZOLTÁN: "Zsinat elé!" 42
	Dr. ZSEDNAI JÓZSEF: Az egyházi választásokról az egyszerű egyháztag szemével 46
	Tartalmi összefoglaló magyar - német - angol nyelven 49

K E R E S Z T Y É N I G A Z S Á G

Az Ordass Lajos Baráti Kör evangélikus, független, teológiai,
kritikai negyedévi folyóirata

Új folyam – 1990. 6. szám – június hó

Szerkesztők: ifj. FABINY TIBOR – ITTÉS JÁNOS

A szerkesztőbizottság tagjai: BOTTA ISTVÁN, DÓKA ZOLTÁN, ITTÉS GÁBOR,
id. MAGASSY SÁNDOR

Felelős kiadó: id. KENDEH GYÖRGY (Tel.: 1-662-523)

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1114 Budapest, Bocskai út 10.

Egyes szám ára: 50.- Ft; évi előfizetési díj: 200.- Ft

Csekkszám: ORDASS LAJOS Baráti Kör – Budapest – OTP XI. ker. 529-8145-2

Készült: PATE Sokszorosító üzeme, Keszthely Felelős vezető: Boros Jánosné

HU ISSN 0865 – 2163

Törzsszám: 204/90.

Példányszám: 1000

ISBN 963 7742 96

Engedélyszám: III./EL/20/1989.

SCHOLZ LÁSZLÓ

P ü n k ö s d

"Akiben nincs a Krisztus Lelke, az nem az övé." (Róm 8,9.)
 "Ne szomorítsátok meg az Isten Szentlelkét, akivel el vagytok jegyezve a megváltás napjára." (Ef 4,30.)

A Szentháromság felettébb nagy titka pünkösddel sem lett kisebbé. A Szentlélek kitöltésének nevezzük azt az egyszeri, lángnyelvével-zúgásával szemet-fület izgató rendkívüli eseményt, melyhez hasonló azóta sem történt. (ApCsel 2.) Ezt az első pünkösödöt valaki merészen a Szentlélek "testetöltésének" mondotta. Helyesebb persze Péter magyarázata: a jóeli prófécia betöltésének ideje jött el. (Vö.Jóel 3.) Csodajelek kíséretében "minden testre" kitöltött Isten az ő Lelkéből! Vagyis ezúttal nem egyesek, kiválasztott vezetők, próféták kapják Isten Lelkét - azok is csak időlegesen egy-egy kijelölt nevezetes feladat elvégzésére -, hanem mindenki kapja, aki csak Isten új népéhez tartozik. Ez itt most a hangsúlyos, a "mindenki"!

Tökéletesen egybevág ezzel Pál apostol későbbi állítása, hogy ti. minden keresztyén hívőben Isten Lelke lakik. Aki Krisztushoz tartozik, nevéről neveztetik, az föltétlen bírja a Lelket is. "Akiben nincs a Krisztus lelke, az nem az övé", az nem keresztyén.

A Lélek ajándéka Krisztus egyházában nem valami rendkívüli-ség immár. Pünkösöd a gyülekezet életében következésképpen nem maradhat puszta kalendáriumi eset, néhány napra szóló ünnepi alkalom. Újra bátran kell hinnünk, amit XVI. századbeli hitvallásaink az Újszövetség alapján váltig tanúsítottak: Isten már a keresztségben adja nekünk az ő Szentlelkét, aki egyúttal Krisztus Lelke is. Lám, megint a Szentháromság titkába ütközünk. E nagy titok előtt hittel kell meghajolnunk. Hiába is akarnánk éleselméjűséggel szétválasztani azt, ami szétválasztatlan: Isten Atya, Fiú, Szentlélek mindig és mindenütt! A Lélek ott van már a teremtésben. A megváltó Jézus Krisztus és a Lélek kapcsolata mindennél szorosabb. Az újszövetségi iratok a keresztyén emberről hol azt írhatják, hogy a "Krisztusban van", hol azt, hogy a "Lélekben van". Mondhatjuk tehát, függetlenül attól, hogy szemünket, fülünket látványos jelek, harsány hangok kíséretében ragadja-e magával a Lélek vagy sem - hinnünk kell, hinnünk szabad, hogy valamennyiünkben, akik Krisztushoz tartozunk, ott lakik a pünkösdi Lélek.

De hát akkor mivégre hívjuk Őt? "Veni Creator Spiritus" az ősi és meg nem szűnő pünkösdi könyörgésünk. Goethe nyilvánvalóan tévedett, midőn úgy vélte, hogy a Teremtő Lélek hívásával

a zsenit szölongatjuk, a szellemben, belső erőnkben gazdag emberit Ént. A Szentlélek ugyan Isten kegyelméből bennünk van, de nem belőlünk való. Nem tévesztendő össze ihlettel, emelkedett gondolatokkal, belső erőáramlással, bárminő elragadtatott lelkesedéssel, mégha olykor efféle járulhat is hozzá. A Szentlélek: Isten bennünk. Ő maga bennünk, miután Krisztusért megigazított bennünket. A Léleknek ezt a személyes mivoltát aligha lehet jobban kifejezésre juttatni, mint azt Pál teszi intelmével: "Ne szomorítsátok meg az Isten Szentlelkét!" Emberien hangzó, de igaz szavak. A bennünk lévő Istent meg lehet bűsítani, sérteni, akadályozni ahelyett, hogy engedelmesen belesimulnánk vezető kezébe. A személyek közti viszony merőben más, mint valamely tárgyi birtoklás. A Szentlélek nem gépiesen bánik velünk és mi sem bírjuk őt automatikusan. Valóban szokatlan, paradox mindaz, amit mondani tudunk, mint ahogyan fonáknak tetszik a fenti kérdésünk is: miért hívjuk, kérjük a Lelket, ha már bennünk van?!

Luther egyik legmélyebben járó teológiai műve a Szolgai akaratról szóló (De servo arbitrio, 1525.). A Szentlélek által való újjászületéssel kapcsolatosan fejtegetésbe bocsátkozik ekképpen. Az ember, mielőtt teremtett, semmit sem tesz, hogy emberré legyen. Ha emberré lett, semmit sem tesz, hogy teremtmény maradjon. Mindkettő Isten hatalmából és szeretetéből történik a mi hozzátételünk nélkül. De mégsem nélkülünk munkálkodik bennünk! Mert avégből teremtett és tart meg, hogy bennünk munkálkodjék és mi övele együtt munkálkodjunk. Ugyanígy van az Isten Országában való újjászületéssel. Semmit sem teszünk, hogy bejussunk és benmaradjunk, mindkettőt a Lélek viszi végbe. De mégsem nélkülünk cselekszik a Lélek! Mert éppen avégből teremtett újjá és tart meg abban, hogy bennünk munkálkodjék és mi is övele együtt munkálkodjunk.

E fejtegetésből ugyancsak ki kell hallanunk a felelősségünkre hívó szót. Egész keresztyén életünk - pünkösöd. Atekinetben is, hogy Isten miránk is kitöltött az ő Szentlelkéből. De atekintetben is, hogy nekünk szüntelenül figyelniünk kell tanácsára, ügyelniünk vezetésére, hallgatniunk óvásaira és kedves ígéreteire mind a "megváltás napjáig". Mert arra pecsételt el minket a Szentlélek, hogy az üdvösségnek azt a napját megérjük.

Végül még egy szemléletes képet. Adolf Köberlétől való, századunk neves evangélikus teológusától. Szerinte a megigazulás (vagyis az, hogy Isten Krisztusért igazzá tesz) hasonló az anyához, a megszenteltetés pedig a leányhoz. Nos, a leány nem szülheti meg az anyját, de mind magát, mind anyját elpusztíthatja!

Nagy a titok, nagy a felelősség is. Pünkösöd, Szentháromság utáni vasárnapok hosszú sora következik. Hívjuk naponkint a bennünk lakó Lelket: Veni Creator Spiritus.

NAGY MIKLÓS

Akié az ifjúság - azé a jövő...

A reformáció azzal, hogy a népek kezébe adta a Bibliát nemcsak a nemzetek nyelvkincsét alapozta meg, de terjesztve az írás-olvasás tudományát az emberi haladás fundamentumát is megvetette. Éppen napjainkban ízelgetjük és csodáljuk újfent Károli Gáspár és tudós társainak elévülhetetlen művét: az első magyar Bibliát, - hajdanvolt iskolamesterek tán egyetlen "tanönyvét".

A reformáció népének és egyházának a kezdetektől fogva volt ereje és elszántsága, hogy áldozatos munkával lelki otthonokat, iskolákat építsen a gyermeknek: - a jövődönék. Fraknói Vilmos tudós történetíró szerint hazánkban már a XVI. században 168 iskola létezéséről tudunk. Ezek közül 134 a reformáció híveinek kezén volt. A virágzó évtizedek után azonban elborult az ég. Már-már úgy látszott, hogy a magyar, az osztrák és a cseh területek után német földön is elbukik a reformáció ügye, mikor Gusztáv Adolf - a lelkiismereti szabadság bajnoka - 1632 novemberében a lützeni csatában önmagát is áldozatul adva testvéreiért, de mégis győztesként írhatta harci lobogójára: "Ne csüggedj el kicsiny sereg..."

Lipótok és Károlyok rémuralma, császárok sorvasztó egyház-politikája, Caraffák véstörvényészéke, hitvalló papok gályarabsága kevés volt arra, hogy a reformáció végleg elhamvadjon. A lábbal tiport országos törvények helyett császári rendelet nyit résnyi utat a vallásszabadságnak. Akkori eleink mégis úgy érezték, hogy a szabadság elnyert morzsái a vérrel és megaláztatással terhes évszázad után a tavasz zsendülését jelzik. A tétlenségre kárhóztatott evangéliomi tűz egyszerre lángra kapott és rövid pár esztendő után 758 - az ellenreformációval elfojtott - gyülekezetünk lesz ismét a lelkiismereti szabadság zászlóvivője.

Eleinket a vérzivataros évszázadok nem tudták megtörni; - ők nem csüggedtek el!! A ledöntött hajdanvolt falakat újra felemelték. Templomokat és iskolákat emeltek elszántan és áldozatos munkával, mert tudták, hogy mindezt a gyermeknek, a jövődönék építik. Tudták, hogy mikor a gyermekért dolgoznak, akkor a jövődönék dolgoznak, amikor a gyermeket mentik, akkor a jövődönéket mentik, amikor a gyermek lelkét az örök igazságok vésőjével formálják, akkor a saját jövődönéjüket is alakítják.

Igen, mindezt tudták hajdanvolt eleink és konokul, magabiztosan vetettek fundamentumot egy szebb jövődönék. - Igen, a 18. századvég evangélikus magyarjai szegénységükhöz mértén igen

gazdagon szórták el azt a magot, melynek mi a 20. századvég evangélikus magyarjai is aratói vagyunk. Aratói vagyunk, mert a század harmincas éveit Magyarországának 152 középiskolájából tíz viselhette homokozatán az evangélikus jelzót a sokszáz elemi, mint fundamentumot vető-iskolánkról szót sem ejtve: - de bizonyítva, hogy evangélikus magyarságunk számarányán messze túlmenően áldozott - a világgazdasági válság esztendeiben is - az iskola ügyért. Iskoláink többsége az élen állt; - mondják, hogy a legendás "fasori" gimnázium a hazai tanulmányi versenyben behozhatatlanul vezetett - a büszkélkedésre hajlamos gyarló emberi számítások szerint. Tény azonban az, hogy iskoláink kapcsolódva az Eötvös - Trefort - Klebelsberg nevekkel fémjelzett rendszerhez a hazai analfabétizmust 2,5% alá tudták lecsorítani és "kitermeltek" a kultúra, a művészetek, no és a természettudományok területén olyan nagyságokat, szellemóriásokat, kiknek meghatározó szerepük volt nemcsak hazánk, de egész világunk mai arculatának kialakulására. Egyetlen nevet meg kell említeni, ez pedig Neumann Jánosé, akinek számítógépe: - a mai transputer-postindusztriális világunk sarokkövévé vált, éppen napjainkra.

Azután, nos igen azután a borzalmas világégés után valami ködösen megfogalmazott jobb jövő reményében hazug demagóg jel-szavakat követve szétveretett minden: gazdaság és gazdálkodási rend, - az irodalomra és a művészetekre egyfajta ideológia béklődít raktuk, - önkormányzataink és ezek önfenntartó rendszere ideértve természetesen oktatásügyünket is, áldozatul esett az önkénynek. Hiába volt az az okos figyelmeztető szó és érv, hiába emelkedik magabiztosan éppen az iskola ügyben Ordass Lajos püspök szikár alakja rendíthetetlenül az emberi fejek fölé: győz a képzetlen önkény, eluralkodik a diktatúra és ismét fel kell jegyezni egy évszámot, mikor evangélikus egyháznak a reformáció ősi népének egyetlen egy iskolája sem marad. És az eredmény?? Szinte törvényszerű: az ifjúságot a szülei ellen úszítja az ördögi "rend" és felnő egy olyan emberfajta tömegében akinek se apja, se anyja - csak az állami nevelésben kap úgymond szeretetet. Közben korosztályoknak hazudunk évtizedeken keresztül. Nehogy azt gondoljuk, hogy csak a történelmet hamisítottuk meg és napjainkra tanár sincsen elegendő, aki a való igazat tanítani tudná, - nehogy azt gondoljuk, hogy csak a térképeket rajzoltuk hamisan, torzítottuk el, - nehogy azt gondoljuk, hogy csak a genetika helyét adtuk át a Liszenko nevével fémjelzettnak, de még a fizika területén is csődöt mondott elméletek kaptak akadémiai zöld utat, ha hirdetőjük az "eszme" követője volt. Hivatott egyetemi tanáraink sokkoló statisztikája dobol az agyunkban: az általános iskolát végzetek 40%-a nem tud folyamatosan írni, olvasni; - az analfabétizmus 10%-ra nőtt; - mit kezdjünk az alulképzett szakmunkásainkkal?? A statisztika számai könnyörtelenek és igazolják

az elmúlt négy évtized - ehelyütt jelző nélküli - pedagógiájának teljes csődjét sőt égre kiáltó bűneit ifjúságunkkal szemben. A statisztika számai könyörtelenek és még akkor is csüggesztően hatnak, ha ellentételükként tudjuk, hogy akadémiai kutatóink jórésze külföldön dolgozik, mert tudásuk elismert; - csüggesztően hatnak akkor is, ha tudjuk, hogy esztendőnként mintegy ezer kitanult emberfőnk hagyja itt hazáját, kiképzésének helyét, mert szerzett tudásukat külföldön jobban megfi-zetik.

Az egyik oldalon okozatként milliók élnek immár deklaráltan a szegénység szintjén és a munkanélküliség terjedésének réme fenyeget, ... a másik oldalon "Finnlandizálni" kívánjuk gazdaságunkat és a művelt, a hatékony gazdasággal bíró "Europa-ház-nak" ajtaján szeretnénk kopogtatni: vágyálomként. - A sort a fejtetetejére állított szellemi és gazdasági értékrendünk anomáliáival szinte végnélkül lehetne folytatni. Egy biztos: az a társadalom, mely jövődjének azaz ifjúságának lelkét ilyen felelőtlenül dobja oda a sátánnak, a bűnnek; mely szellemi elitjének azaz ama 5-6%-ot kitevő rétegének effajta leértékelését sokáig tűri, az előbb vagy utóbb olyan kaotikus állapotba jut, melynek végső kimenetele kiszámíthatatlan.

Sem az elherdált, - sem az elásott talentumainkat nem nyerhetjük vissza, bűnösen sáfárokodtunk... valahol utat tévesztetünk elengedve a vezérlő kezét... kiművelt egyéniségek helyett alulképzett nyájbemberek téblábolnak, kik hamis Mammonok oltárain áldozzák erőiket eleddig hamis cálókért.

Több mint négy évszázad és több mint négy évtized történései elé tartottam villanásnyi időre tükröt. - Hozzá nem értő kéz torzító tükröt tartott - mondhatná bárki is - ezért íródhattak a fenti sorok... Noshát ha avatott kéz kutatja a csüggesztő okozatok valódi okát, ha avatott kéz keresi a vágyóddásainkhoz vezető utat, akkor is csak azt tárhatja elibénk, amit a Fasori Gimnáziumunk évadnyitóján Glatz miniszter úr első mondatként így fogalmazott meg: "Ha nem sikerül a munkaerő értékének hanyatlását megállítani és ha nem sikerül a társadalom műveltségi szintjét felemelni a fejlett európai országokéhoz, - Magyarországnak semmi esélye sincs az európai betagozódás-hoz."...

Ne engedjük elsikkadni a figyelmeztető szót; - melyet lefordítva a hétköznapjaink nyelvére leírhatjuk: ha a jelen és jövő iskolái akár spártaián kemény követelményrendszer árán is nem tudnak nemzetünknek, evangélikus egyházunknak magasan képzett, szabad és független, kiművelt emberfőket adni, nos akkor menthetetlenül lemaradunk a népek küzdőterén. Másod avagy har-

madrangú nemzetként "esélyünk sem lehet az európai betagozódáshoz" és valamikor tán beteljesedik a vízió: a sírt, hol nemzet süllyed el népek veszik körül.

Közel 210 esztendeje, hogy a türelmi rendelet résnyire kinyílt kapuján a megmaradásunk tavasza költözött hazánkba és...eiseink konokul, magabiztosan vetettek fundamentumot egy szebb jövőnek.

Napjainkban szélesre tárt kapu várja evangélikus népünket, hogy cselakedjék: ölelje magához a régit, vagy ha kell konokul, magabiztosan vessen új fundamentumot egy szebb jövőnek: csak ez lehet megmaradásunk talpköve.

Evangélikus szülők! A ti kötelelességeitek, hogy a rátok bízott gyermekeiteknek utat mutassatok, a ti felelősségeitek, neveltetésük, hogy a jövőbe nézve megláthassák életük értelmét.

Evangélikus gyülekezetek! A ti kötelelességeitek és felelősségeitek, hogy ifjúságunk neveltetéséhez lelki otthonokat: iskolákat adjatok.

Evangélikus egyház! A te kötelelességed és felelősséged, hogy biztos utat mutass ifjúságodnak, vigyázzad neveltetését, elől járva világíts, hogy mindig lássa életének célját. Őleld magadhoz ifjúságodat - a jövődet.

Annak ellenére, hogy az iskolák kiadásainak fedezésére a szektorsemlegesség elve meghirdetésre került, - kétségtelen, hogy napjaink történéseinek sodrában a gyülekezetek öfenntartó rendszerének hiányosságai cselekvéseiknek egyfajta sorrendiségét megszabják. Az effajta szorító gondokkal küszködő elhivatott vezetőinknek hadd idézzem "Márton-barát" szavait iskola ügyben: "Um der Kirche willen muss man die christlichen Schulen haben und erhalten, - denn Gott erhält die Kirche durch die Schulen, Schulen erhalten die Kirche."

Isten egyházát az iskoláiban tartja meg - mondja Luther. Nem vesztegethetjük időnket - iskola ügyben!!

Folyóiratunk sorozatot indít, melyben evangélikus egyházunk "volt" iskoláinak históriáját tárjuk olvasóink elé.

A sorozattal is szolgálni kívánjuk a jövődet és újjászerveződő iskoláinknak ügyét; - felelősségteljes cselekvésre buzdítva a szülőket, a gyülekezeteket, egyházunk minden tagját.

KOSZTRA PÁL

A Kőszegi Evangélikus Gyurácz Ferenc
Leánynevelőintézet és Leánygimnázium

Ez volt a neve a megalakulásának 49. tanéve után 1948-ban a már harmadik tanévben mezőgazdasági leánytagozattal is működő és a következő, jubileumi 50. tanévben ipari tagozatot is indítani tervező államosított iskolának.

A kőszegi protestáns középiskolai oktatásügy története azonban nem 49, hanem legalább 300 év. Miután a Kőszeggel szomszédos Sárváron 1541-ben Nádasdy Tamás és Sylvester János nyomdájából kijött az első nyomtatott magyar könyv, az Újszövetség, a megalakuló Kőszegi Evangélikus Gyülekezet iskolát alapított, hogy az olvasás tudományát elsajátítva az egyszerű hívek is személyesen meggyőződhessenek, minek alapján tartják magukat a reformátorok Krisztus igaz követőinek. Ez a magyarul és németül működő alsófokú iskola - és erre a helyi levéltáros a Városi Jegyzőkönyvben egy 1663-as utalást talált - már középiskolává alakulóban volt. A Bethlen Gábor 1621-es hadjárata után kegyetlen eszközökkel üldözött csepregi gyülekezet evangélikus középiskolájának néhány tanítója és diákja az akkor még döntő többségében evangélikus Kőszegre menekült, ez volt a másik mag amelyből sarjadóban volt a kőszegi evangélikus középiskola. Habsburg Lipót idejében azonban a dunántúli protestantizmus fő patrónusának, a Nádasdy családnak a feje, Ferenc katolizált. Az ő kivégzése után 1671-1672-ben az ellenreformáció Kőszegen templomfoglalásokkal, az evangélikus lelkészek és tanítók kiűzésével lendült támadásba. Így tövestől kívánták kitépni az alakuló evang. középiskola sarjadó növényét. 110 évre száműzték Kőszegről a nyilvános evangélikus vallásgyakorlatot. A magyar szabadságharcoknak azonban volt annyi eredménye, hogy - ellentétben az ún. Habsburg örökös tartományokkal - Magyarországon megyéenként legalább 2, törvénycikkben (artikulusban) kijelölt hely megmaradt a protestáns vallásgyakorlat számára. A megtépzott, de meg nem semmisített kőszegi gyülekezetnek ez a menedék a szomszédos kisnemesi falu, Nemescsú volt. Itt a Türelmi Rendeletig működött egy evangélikus ún. "particula", kihelyezett elemi iskola és algimnáziumi tagozat, amely a Kőszegen és környékén a pestisjárványban árvánmaradt evangélikus gyerekek áttérését kikényszeríteni törekvő jezsuita "Konvertita Árvaház" ellensúlyozására "alumnéumot" - nevelőotthont - is fenntartott. Beírókönyvéből tudjuk, hogy a Dunántúlon kívül kb. 40%-ban a Felvidékről (Nyitra, Liptó, Szepes...) jövő gyerekeket nevelt egyházunk szellemében. És amikor 1783-ra a Kőszegen lakó 352 evangélikus család makacs állhatatossággal kiharcolta katolikus megyei és egyházi funk-

cionáriusoktól a Türelmi Rendelet rendelkezéseinek betartását, a templomépítést azonnal követte előbb 1, majd fokozatosan 4 elemi iskolai osztály megszervezése, vele párhuzamosan pedig a "particula" továbbvitele. Ennek 9, az egyháznál csak átmenetileg működő teológus tanító után 1821-től két, hosszú időn át itt tanító vezetőtanára volt. Az egyik a Győr-megyei magyar anyanyelvű Turcsányi Lajos, a másik az 1854-től 75-ig Beyer János. Turcsányi, "az erősen magyarérezelmű tanár" a reformkorban "keresztülvitte, hogy az alsó elemi osztályokban is legalább napi egy órában a magyar nyelv taníttassék, ... az egyházkerületnél iskolájának kivívta a progimnázium címet. Összevont osztályokban tanított grammatikát, syntaxist, rhetorikát, földrajzot, történelmet, számtant is." Utódát, Beyert egyik tanítványa, dr. Schneller István, a kolozsvári egyetem utolsó magyar rektora, a szegedi egyetem szervezője így jellemzi: Összevont 4 osztályában "...tanultunk annyit, hogy Sopronba jutva bizonyítványait minden felvételi vizsga nélkül honorálta a Lyceum". Ezek a protestáns particulák: a soproni, a pápai, debreceni, selmecbányai, sárospataki, gyulafehérvári ősi iskolák előkészítő vidéki tagozatai, mint Koren István aszódai, Csokonai Vitéz Mihály csurgóai, Arany János nagyszalontai iskolája a magyar protestáns művelődés erős "palánkvárai" voltak.

És amikor 1876-ban a kőszegi evangélikus egyház kénytelen volt megszűntetni a Beyer János vezette "latin iskolát", mert nem tudott a törvény rendelkezéseinek megfelelően több tanerőt alkalmazni és az egyes osztályokat nem tudta külön tanteremben elhelyezni, Schneller Vilmos, az akkor 50-éves működési jubileumát ünneplő lelkész azt a kívánságát fejezte ki Karsay püspöknek, hogy az egyházkerület az XVI. sz. óta folyamatos kőszegi evangélikus iskolaszervezés méltó folytatásaképpen felsőbb leányiskolát állítson fel. 23 év olykor elkeseredett, már-már reménytelennek látszó harcosszervezőmunkája kezdődött. Ennek vezetője a büki magyar jobbágyivadék, a pápai evangélikus lelkész majd dunántúli püspök, Gyurátz Ferenc volt. A kisebbségbe szorult, sokhelyütt szórványokban élő, nemzetiségiileg is megosztott evangélikusokat áldozatvállalásra kellett rábírní. A dunántúli magyar evangélikus paraszttömegek jelentős része kurtanemes volt, faluk neve is bizonyítja ezt: Nemeskér, -dömölk, -csó stb. A vagyonos nemesek között a protestáns vallás- és a magyar szabadságnak olyan harcoss evangélikus családjai voltak, mint a Hagymássyak, Wittnyédek, Ostffyák, Káldyk, Radók stb. Mindezeket nemesi rangjuk is segítette, hogy kijertek és tudtak tartani az ellenreformáció XIX. századig szakadatlanul folyó harcában evangélikus hitük mellett. Ők voltak fő támaszai a kőszegi evangélikus középiskolaszervezésnek is. Radó Lajos dunántúli egyházkerületi felügyelő répcelaki földbirtokos, valamint fiai: Kálmán és Ferenc alapítványokkal is támogatják, ugyanúgy Ihász Lajos, hathalmi és lórin-

tei földbirtokos, aki a századfordulón volt Gyuráts püspök mellett felügyelő, majd utódaik, Véssey Sándor szőcsényi és dr. Berzsényi Jenő kemenessömjéni földbirtokos. Nemesi és magyar származású egyházi vezetők és tagok mellett nem magyar nevű és polgári származású támogatói is szép számmal voltak a községi lányiskolának, így Berg Gusztáv báró, a Kufsteint megjárta Haubner püspök utódai (115.000,-ft-os alapítvány), Mátus szappanfőző, Kluge kékfestő, Brez József mészáros stb... Az iskolaalapítás, majd -fenntartás terhe azonban jelentős részben a gyülekezetek egyszerű tagjaira hárult, akik ezt pl. az iskola és internátus felállítása után pénz- és természetbeni adományokkal is segítették.

Leánynevelő szervezését az egyházvezetők azért látták nagyon sürgetőnek, mert a század végén olyan törvény lépett életbe, amely szerint vegyes vallású házastársak bíróság előtt elkötelező nyilatkozatot tehetnek, hogy gyermekeiket egyik vagy másik szülő vallásában nevelik. Ezzel megkezdődött a sok vegyesházasságot megkeserítő, a kisebbségi evangélikusoknak súlyos veszteségeket okozó "reverzális harc". Kívánatos volt ennek kivásában a jövőendő evangélikus anyák közül a magasabb társadalmi helyzetűek vallásos meggyőződésének megalapozása is. Ezek a körök ui. - ha lányaiknak az elemi képzésen felül magasabbat is akartak nyújtani - addig apácák vezette katolikus iskolába küldhették csak lányaikat.

az 1899. szeptember 7-i megnyitóra fölépül az iskola és internátus 2 emeletes szép épülete a XIX. sz. első felében épült 1 emeletes stílusos klasszicista elemi iskolai épület, ill. a pap- és tanítókántorlak mellé. 7 női törzstag nevelője volt az egyelőre 4 osztályba beiratkozott 44 lánynak. az 1901/2 évben azonban már 83 lány és 5 osztály van, ami a következő évben 93 növendékre és 6 osztályra fejlődik fel. Hat osztály marad 1917-ig osztálylétszámban váltakozva 15-től 22-ig. 1917/18-tól az ötödik osztály már leánygimnáziumi, ui. az iskolát fokozatosan érettségiztető leányközépiskolává szervezik át. 1920/21 az első érettségi vizsga éve. A 21 érettségiző között van az a Karner Emilia - helyi ev. kántortanító lánya -, aki az iskolának, majd államosított utódának megbecsült matematikus-fizikusa volt, és aki ma is élő tanúja még az iskolaháborúk, forradalmak, ellenforradalmak, társadalmi változások közt viharos életének. Az 1920/21. és 1943/44. tanévek közti időkből maradtak fenn hiteles létszámadatok. '20/21-ben 186 növendék 8 osztályt 23-as átlaglétszámmal látogatott, ezek a számok '43/44-ben: 209 lány, 8 osztály 26-os átlaglétszámmal. A gazdasági válság idején az összlétszám egyszer 120-ra csökken, ez 15-ös átlaglétszámot jelent osztályonként, vagyis - főként felsőben - vannak egészen kislétszámú osztályok. Az intézet első igazgatójával 3 pályázó közül a Pozsony megyei Modorból való, az aszói leányiskolában jó nevelői hírt szerzett Izák Máriaát vá-

lasztják. Az első tanévben heti 10 órában tanít is: számtant, földrajzot, kémiát és egészségtant. 9 éven át az iskola egyik legkritikusabb időszakában igazgat. Az anyagi gondokkal küszködő iskolájléte is kockán forgott, szó volt polgári iskolává való visszafejlesztéséről is. De egyrészt a gyülekezetek - már említett - pénz- és élelmiszersegélyei, másrészt a kieszközölt államisegély átsegítették azt a válságon. 1908-tól 1916 decemberében bekövetkezett váratlan haláláig a felsőöri evang. gimnázium volt tanára, Budaker G. Károly irányítja az iskolát. Az internátus felügyelője is ő, de az külön női vezetőtanárt is kap az 5 éve már az intézetnél tanító Nagy Stefánia személyében, aki 13 órában magyart és földrajzot is tanít az iskolában. 1910/11-ben kerül az iskolához a matematika-fizika szakos Arató István. 2 tanév után Göttingába küldik egy egészséves tanulmányútra. Ő lesz aztán 1916-tól 28 éven át - igen nehéz körülmények között - az iskola sorsának végtelen sok leleményt, munkát, hivatástudatot kívánó vezetője: 2 háborúvesztést, a vesztes forradalmakat, a trianoni tragédiát, szénszűneteket, élelmiszerhiányokat, épületfoglalásokat kellett átvészelnie iskolának és internátusnak.

És ilyen körülmények között fejlesztette Arató István az általa vezetett intézetet az ország legmodernebb pedagógiai elveket sikeresen alkalmazó mintaiskolájává. Az érdem a megértő és segítőkész egyházi és állami felsőbbség valamint a kezdeményezésektől vissza nem riadó és az áldozatos, keresztyén lélekkel végzett kitartó munkát készségesen vállaló tantestületé is. A harmincas évek elejéig a humán és a művészi művelés állt inkább tevékenységük előterében. Sikereik titka azon kívül, hogy a növendékek többsége internista volt és így nevelőik a tanítás után is velük éltek, szerintem a tantestület többségének állandósága. Szovják Gizella zongoratanárnő 40 évig, Freyler Emma és Hanély Flóra zongora és ének szakosok 39, ill. 36 évig tanítanak; Arató István mint tanár 36 évig, dr. Gosztonyi (Grünberg) Margit német, francia, rajz szakos 35 évig, Miklós Bertta matematika, fizika, kémia szakos 33 évig, Bakos Júlia magyar, történet, szépírás szakos 32 évig, Kiss István vallástanárr és felesége, dr. Kovács Margit természetrajz, földrajz szakos 31 évig tanítottak az iskolánál. A gazdasági válsággal jelentkező létszámcsökkenést nem a követelmények leszállításával, hanem az iskola és internátus munkájának sokoldalúbbá, minőségileg változatosságában, újszerűségében vonzóbbá tételével küzdötték le. Az egész város zeneéletét előrevívó zeneesteket, nyilvános zenei vizsgákat rendszeresítettek, intenzív és kiterjedt a rendkívüli tárgyak (német, francia, zene, ritmikus torna és tánc, latin, gyorsírás, kézimunka...) oktatása, az 1933/34. tanévtől pedig megindul a szakteremrendszerű oktatás.

Ez országos visszhangot kelt. A szaktermeket szemléltető eszközökön kívül falfestményekkel is ellátják. Kiemelkedően értékesek ezek közül a magyar szakteremnek a sztalinista-rákosi kultúrbarbárság idején bemeszelt, de a közelmúltban a Mezőgazdasági Szakközépiskolában gyönyörűen helyreállított falfestményei. A csodaszarvast, Szondi két apródját, Mátyás anyját, János Vitézt, Toldit, Szép Ilonkát, a Tisza-partján megálló Petőfit, Balassit, Bessenyei Györgyöt ábrázolják ezek többek között. Szakkönyvtár és egyéb szemléltető eszközök éppúgy voltak ebben a szakteremben is, mint a matematika teremben, ahol a falakon 14 falfestményen 4-es színezéssel a függvényfogalom és a koordináta geometria, 9, rajzos ablaküvegen pedig a koordináta mentes geometria - a gimnáziumi érettségi anyag lényege - lopja be magát önkéntelenül is az éveken át matematikára mindig odajáró diákok tudatába. A harmincas évektől a reáliák oktatása fokozott hangsúlyt kap. Az iskolához 1937-ben került dr. Bukovszky Ferenc a fizikát pl. úgy oktatja, hogy a légnyomás, ill. a víz forráspontjának változását az iskolaudvaron, a Vöröskeresztnél, a Hörmann-forrásnál és az Irottkón, tehát 300 és 884 m magasságok közt mérik meg tanulmányi kiránduláson. Ezeket a testneveléssel, a biológia és földrajz oktatásával is gyakorlati kapcsolatba hozzák. Mindezekben Miklós Berta és Kolofont Etelka testnevelők, Kissné Horváth Margit és Suhajda Margit biológia-földrajz szakosok játszanak vezető szerepet. Az utóbbi kettő használja ki legjobban a harmincas-nygyvenes években az oktatófilmeket. 1940/41-ben Suhajda Margit 54-szer, Kissné 44-szer vetít az órákon. De a nyelvi terem és az ott használt szemléltetési eszközök: faliképek és táblázatok, jelenetek eljátszására alkalmas babák, gramofon, legfőképpen azonban személyes tanári szemléltetés teszi eredményessé dr. Schmidt Gizella német-francia, Hollós Erzsébet német és Faragó József francia-olasz nyelvtanítását. Az internátusban különben német anyanyelvű külföldi vendégtanárok is dolgoztak, de szépségi származású Schmidt Gizella a németet szintén anyanyelvi szinten beszélte. Az Önképzőkör és Sportegyesület aktivitása is jellemző. Kiss István vallástanár, a helybeli lelkészek a teljes testülettel szoros együttműködéssel adják meg az intézet evangélikus jellegét, ezen munkálkodik a Belmissziói Egyesület is. Az evangélikus vallásterem hangulata templomi: román oszlopsor-festés, templomi padok, Krisztus-szobor, a leterített asztalon Biblia, persely...

Jelentős hatással voltak erre az iskolára is az I. világháború után az utódállamokból menekült nevelők. Közülük különösen kitűnt a selmecbányai magyar-latin szakos Suhajda Lajos, aki 17 éven át tanított, valamint lánya, - a már említett - Róthné Suhajda Margit, ma is tanúja az iskola múltjának.

Az iskolát a felsőbb társadalmi osztályokhoz tartozó evangélikus családok lányai számára is szervezték. Azonban jelen-

tős részben az egyház intelligenciájának, evangélikus papok, tanárok, tanítók, valamint egyéb értelmiségiek, kisiparosok, kiskereskedők, kisbirtokosok lányainak iskolája volt főként, de egészen alacsony társadalmi eredetű (napszámos, "segédszemély"...) növendékei arányszáma is elérte 1935/36-ban a 15%-ot. Felekezetileg az evangélikusok százalékaránya az 1899/1900-as 87, és az 1931/32-es 52 közt ingadozik, de ez a reformátusokkal együtt ekkor is 64%.

1945 szeptemberétől dr. Bukovszky Ferenc igazgat. Azonnal megindítják a mezőgazdasági leányközépiskolai tagozatot is, és az 1947/48-ra már a harmadik osztályt éri el. Bukovszky igazgató az államosítás előtti májusban az "Evangélikus Nevelő"-ben az 50. tanévre és a szabadságharc centenáriumára készülő iskola jövőjére oly tervet készített, ami a humán és földművelő szakértelmiség képesítését még egy párhuzamos ipari tagozattal is bővítette volna. E terv megvalósítását az államosítás az iskola mezőgazdasági szakiskolává fejlesztése nem tette lehetővé. A leánygimnáziumi tagozatot az egykori bencés gimnázium épületében egyesítették az ottani fiútagozattal, így alakult meg a Kőszegi Jurisich Miklós Gimnázium.

Ilyen terjedelemben csak a leglényegesebbeknek látottakra volt lehetőségem rámutatni. Adataimat, értesítéseimet nagyrészt az iskola fennmaradt évkönyveiből, valamint több, az iskolánál egykor tanító vagy tanuló ismerősömtől szereztem. Mint az országban egyedülálló evangélikus vállalkozás tagja, a visszacsatolt és többségében magyar Rozsnyón 1939/40 és 1943/44 között sikeresen működő egyetlen egyházi kereskedelmi iskola egykori tanára meg vagyok győződve az egyházi iskolák föltétlen hasznosságáról. Kívánatosnak tartanám a Rozsnyói Evangélikus Kereskedelmi Középiskola működésének ismertetését is.

Győr, 1990. február 19.

A Magyarországi Evangélikus Egyház
Országos Egyházi Bíróságának

1085 Budapest
Üllői út 24.

Tisztelt Országos Egyházi Bíróság!

Alulírottak az Északi Evangélikus Egyházkerületben lefolytatott püspökválasztással kapcsolatban panasszal élünk. A panasz alapjául szolgáló tények f. hó 17-én id. Magassy Sándor bakonyszombathelyi lelkésszel, a Nyugdíjtanács tagjával folytatott beszélgetésben jutottak tudomásunkra. Ezek a tények a következők:

Az egyházkerület presbitériuma 1989. november 9-én elrendelte a püspökválasztást anélkül, hogy a jelenlegi püspök nyugdíjazására vonatkozólag a Nyugdíjtanács határozata rendelkezésre állt volna. Az 1989. november 13-án tartott nyugdíjtanácsi ülés a püspök nyugdíjazásának kérdésével érdemben nem foglalkozott. Csupán tudomásul vette az Intézőbizottság tagjának, dr. Karner Ágoston főtitkárnak - írásban is lefektetett - referátumát:

"E jelentés elkészítése után került bejelentésre az Északi Egyházkerület Presbitériumi ülésén (1989. november 9.), hogy dr. Nagy Gyula az Északi Egyházkerület püspöke 1990. március 1-jével nyugdíjba kíván vonulni. Nyugdíja megállapítása folyamatban van, azonban azt már - az idő rövidsége miatt -, nem tudta a Nyugdíjosztály elkészíteni és a mai ülésre betervezni.

Budapest, 1989. november 13."

Tudomásunk szerint a Nyugdíjtanács azóta sem tartott ülést, és így a püspök nyugdíjazására nem hozhatott határozatot.

Noha az ET a püspök nyugdíjazását nem szabályozza (vö. ET II. tv. 90.§ /1/, valamint IV. tv. 14.§ /1/ és /2/), ez a kérdés értelemszerűen a Nyugdíjtanács illetékessége alá tartozik. Mindebből nyilvánvaló, hogy a választás kiírásakor, sőt a mai napig, a püspöki szék nem üresedett meg. Ezért a betöltésére vonatkozó intézkedések törvénytelenek.

*A több oldalról panaszolt információ hiányának csökkentésére ebben a számban bővebb lett a DOKUMENTUM és FORUM rovat.

DOKUMENTUMOK

A fentiekkel összefüggésben figyeltünk fel arra, hogy a püspök nyugdíjazásával kapcsolatos joghézag kiküszöböléséhez szükség van a II. tv. 121. §-ában lehetővé tett törvényerejű rendelet megalkotására. Ez a lépés azonban elmaradt, ami a fent panaszolt törvénytelenséget súlyosbítja. Ezek alapján kérjük a választás megsemmisítését.

Tekus Ottó lelkész
9025 Győr, Petőfi tér 2.

Ittzés Gábor lelkész
9024 Győr, Liezen-Mayer u. 41.

31/1990. szám

A Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Bírósága a Budapesten 1990. március 2-án megtartott tárgyalás eredménye alapján, - amikor is Ittzés Gábor és Tekus Ottó lelkészek, valamint id. Kendeh György ny. lelkész részéről az E. T. VI. tv. 33. §-ra hivatkozással előterjesztett panaszt bírálta el - meghozta és kihirdette az alábbi

í t é l e t e t

A Bíróság az előterjesztett panaszokat elutasítja.
Ez ellen az ítélet ellen fellebbezésnek helye nincs.

I n d o k o l á s .

A Bírósághoz Ittzés Gábor és Tekus Ottó lelkészek közösen panaszt terjesztettek elő. Álláspontjuk szerint a választás kiírásakor a püspöki szék nem üresedett meg. A püspök nyugdíjazása értelemszerűen a Nyugdíjtanács illetékessége alá tartozik - bár ez így a törvényben szabályozva nincsen, és ezt a joghézagot törvényerejű rendelettel kellene kiküszöbölni -, és emiatt az eddig tett intézkedések törvénytelenek. Kéri a választás megsemmisítését.

Id. Kendeh György panaszában azt sérelmezi, hogy a választás elrendelésekor a püspöki szék nem üresedett meg, ezért a választás időelőtti volt és törvénytelen. Kéri a választás megsemmisítését.

A Bíróság az előterjesztett panaszokat megvizsgálta és annak az alapján a következőket állapította meg.

Az E. T. 88. § szerint a püspökválasztást, az előkészítésre kiterjedően is kizárólag az Egyházkerületi Presbitérium rendelheti el.

Erre tekintettel a Bíróság álláspontja az, hogy a püspök nyugdíjazása, beleértve annak időpontját is, nem a Nyugdíjtanács, hanem az intézkedésre jogosult Egyházkerületi Presbitérium hatáskörébe tartozik.

Megállapította ezen kívül, hogy az Egyházkerületi Presbitérium mind a nyugdíjazással, mind a püspök választás elrendelésével, mind annak a lebonyolításával az E. T. szellemében járt el.

Az Egyházkerületi Presbitérium 1989. XI. 9-én megtartott ülésén dr. Nagy Gyula püspök nyugdíjazásának időpontját 1990. március 3. napjában határozta meg.

Semmilyen olyan körülmény nem merült fel, ami azt bizonyítaná, hogy az Egyházi Törvényeket megsértették volna.

Az Egyházkerületi Presbitérium állást foglalt abban a kérdésben is, hogy a választás lebonyolítása után az új püspök beiktatásáig - melynek időpontját előreláthatólag 1990. március 3. napjában határozták meg -, a püspöki szolgálatot dr. Nagy Gyula püspök lássa el.

Az E. T. egyébként nem szabályozza a nyugdíjazási eljárás részleteit. Erre vonatkozóan eddig még szabályrendelet nem került megalkotásra, csupán az évek során kialakult és elfogadott gyakorlat honosította meg azt a módszert, miszerint a lelkészek nyugdíjazását a Püspöki Hivatal átírata és a lelkész kérelme alapján a Nyugdíjtanács Intéző Bizottsága intézte, majd - előzőleg vagy utólag -, a Nyugdíjtanács hagyta jóvá.

Az E. T. II. törvény 90. § értelmében a püspök élethossziglan történő megválasztásának ténye nem zárja ki, hogy nyugalmába vonulhasson. Az E. T. ezzel a szabályozással csupán azt mondja ki, hogy a püspöki szolgálat nem meghatározott időtartamra (ciklusra) szól, mint pl. az esperesé.

A püspök nyugdíjbavonulása ügyében sohasem a Nyugdíjtanács döntött, hanem az Egyházkerületi Presbitérium, amely a püspök-választást is elrendeli. A Nyugdíjtanács és Intéző Bizottsága az Egyházkerületi Presbitérium döntését csupán tudomásulvette - azt nem bírálhatta felül -, és csupán elvégezte a nyugdíjazás részleteire vonatkozó intézkedéseket (nyugdíj megállapítása stb.).

Amikor az Egyházkerület Presbitériuma a püspökkel egyetértésben meghatározta a nyugdíjbavonulás időpontját (az adott esetben 1990. III. 1.) úgy a püspöki szék e nappal megüresedettnek tekintendő.

Minden presbitérium (gyülekezeti- egyházmegyi- egyházkerületi-) alapvető feladata és kötelessége a szolgálat (lelkészi, esperesi, püspöki) folyamatosságának biztosítása. Bármely okból bekövetkezett megüresedés esetén köteles a megüresedett hely betöltése iránt haladéktalanul intézkedni.

Példa a közelmúltból; amikor 1988 januárjában a Deák téri Gyülekezet igazgató lelkésze bejelentette, hogy az év végén nyugdíjazást kíván vonulni, a presbitérium egy hónapon belül intézkedett a lelkészválasztás előkészítése iránt és a nyugdíjazás tényleges időpontjában az utódlás kérdése így megoldott volt.

Az egyháztestületek lelkészi főjegyzőinek "helyettesi" minőségben (espereshelyettes, püspökhelyettes) az a feladata, hogy a testület lelkészi vezetőinek átmeneti akadályoztatása esetén (betegség, huzamosabb külföldi tartózkodás stb.) őt helyettesítsék. Nem az a feladatuk, hogy a megüresedett tisztséget annak törvényes betöltése helyett huzamosabb időn keresztül ideiglenes jelleggel ellássák.

Fokozottan áll ez a püspöki szék betöltésénél, annak üresen hagyása a jelenlegi kritikás társadalmi és politikai időszakban az Egyházra nézve kifejezetten káros lenne. Egyházunk egész jövőjét érintő fontos tárgyalások idején "melegváltás" a püspöki szolgálatban hangsúlyozottan fontos, a püspök súlyát és tekintélyét a tárgyalásokon a "helyettes" nem birtolhatja.

A tárgyalt esetben a nyugdíjbavonuló püspök messzemenően korrekt volt, amikor az időpont megállapítását az Egyházkerületi Presbitériumra bízta, a Presbitérium helyesen járt el, amikor az időpontot az új püspök törvényes megválasztásához szükséges átfutási időhöz igazította. Kötelességszerűen járt el, amikor a püspökválasztást haladéktalanul kiírta és a választás a törvényben előírtak szerint történt.

Az Egyházkerületi Presbitérium döntését és eljárását egyébként az 1990. február 23-án megtartott Országos Esperesi Értekezlet is szabályosnak és törvényesnek állapította meg.

A panaszok elbírálása szempontjából mérlegelte a Bíróság azt is, hogy a panaszt tevő lelkészek korábban - évek óta -, szorgalmazták az egyház vezetésében a változást, és most ennek bekövetkezése után, erőltetett formai okokra hivatkozva vitatják annak helyességét, és olyan egyházpolitikai törekvéseket szorgalmaznak jogi úton, ami a kialakult egyháztöbbségi vélemény-nyel szemben áll.

A Bíróság megállapítása szerint ugyan az előterjesztett panaszok elkésztettek tekinthetők, hiszen a püspökválasztás kiírásával kapcsolatos panaszokat nem a választás megtörténte után, hanem az általuk törvénytelennek vélt kiírás - melyről tudomásuk volt -, után 15 napon belül kellett volna benyújtaniuk - a panaszokkal a Bíróság mégis érdemben foglalkozott.

A Bíróság tehát az összes körülményeket mérlegelve az E. T. VI. törv. 26. §-ában foglaltak szerint, figyelemmel a 33. §-ban foglaltakra, döntött, és az előterjesztett panaszokat elutasította.

DOKUMENTUMOK

A fellebbezés kizárása az E. T. VI. törvény 31. §-án alapszik.

Budapest, 1990. március 2-án.

Dr. Frenkl Róbert s. k.
országos felügyelő
a Tanács elnöke

Dr. Fabiny Tibor s. k.
előadó bíró

Szirmai Tibor s. k.
bíró

Káposzta Lajos s. k.
bíró

Dr. Luthár Jenő s. k.
bíró

A kiadvány hiteléül:

Tisztelt Esperesi Értekezlet!
Kedves Esperes Testvérek!

A Magyarországi Evangélikus Egyház történetében olyan pillanathoz érkeztünk, amely jövőnk szempontjából sorsdöntő lehet. Ezért fordulunk a február 22-re összehívott Esperesi Értekezlethez, józan mérlegelést és döntést remélve.

A legtöbben egyetértünk abban, hogy egyházunk megújulása életkérdésünk. Ennek különböző aspektusai és a szükséges lépések tekintetében már súlyos nézeteltérések vannak közöttünk. Ezek közé tartozik az Északi Egyházkerület püspökválasztása is. Úgy tűnik, hogy most, a szavazás eredményhirdetése és a beiktatás között utolsó lehetőségünk nyílik a törvénytelen ségek hosszú folyamatának megállítására.

Az országos egyházi elnökség ismételten hangsúlyozta, hogy csak a ma érvényes Egyházi Törvények (továbbiakban ET) adta utakon tudja a megújulást elképzelni. Ezek a törvények létrehoztak egy struktúrát, a struktúra kitermelt egy apparátust, az ezen kívül állók az egyház megújulása kérdéseire - ha van

kedvük - hozzászólhatnak, de beleszólniuk nem lehet. Így történt, hogy az Északi Egyházkerület püspökválasztása sok "hozzászólás" ellenére a zsinat összehívása előtt napirendre került.

Az Északi Egyházkerület presbitériuma azonban a közelmúltban sokszor hangsúlyozott ET-t a püspökválasztás során nem vette kellő körültekintéssel figyelembe.

A püspököt az ET II. tv. 90. § /1/ szerint "élethossziglan" választjuk. Ennek megfelelően az ET nem foglalkozik a püspöki állás megüresedésének különböző eseteivel. Nem foglalkozik a püspök nyugdíjazásával sem. A nyugdíjazható egyházi személyek gondos felsorolásánál (IV. tv. 14. § /2/) a püspök - logikusan! - nem szerepel.

Ez a következetesség azt sejteti, hogy a törvénykönyv megalkotói tudatosan ki akarták zárni a püspök tisztétől való megválaszának a halálon kívüli egyéb lehetőségeit.

Az ET II. tv. 121. §-a az időközben felmerülő és a zsinat hatáskörébe tartozó kérdéseket az Országos Egyházi Presbitérium elé utalja, hogy azokat törvényerejű rendelettel szabályozza.

Az elmondottak alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy az Északi Egyházkerület presbitériuma által elrendelt püspökválasztás ellenkezik egyházi törvényeinkkel. Ezt a következőkkel támasztjuk alá:

a) Egyházkerületünk presbitériuma 1989. november 9-én a püspök nyugdíjba vonulási szándékának bejelentése alapján - tehát egy ún. szándéknyilatkozat alapján - elrendelte a püspökválasztást, anélkül, hogy

- a püspöki állás megüresedett volna,
- a nyugdíjazásra vonatkozó határozat megtörtént volna,
- az Országos Presbitérium ebben az ügyben szükséges törvényerejű rendeletet hozott volna.

b) Az egyházkerületi presbitérium a püspök nyugdíjba vonulási szándékáról értesülve nem kérte az Országos Presbitériumot a IV. tv. rendelkezéseit kiegészítő törvényerejű rendelet meghozatalára.

c) Nem tudjuk, nem született-e korábban olyan törvényerejű rendelet, amiről nincs tudomásunk. Abban az esetben is, ha az Országos Presbitérium dr. Vető Lajos vagy dr. Ottlyk Ernő nyugdíjazása során hozott valamilyen döntést, a püspök nyugdíjazása feltételeinek kimunkálására és a nyugdíjazási határozat meghozatalára az ET IV. tv. 14. § szerint a Nyugdíjosztály javaslatára alapján a Nyugdíjtanács illetékes.

d) A Nyugdíjtanács 1989. november 13-án ülésezett. Ez az ülés dr. Nagy Gyula püspök nyugdíjazásával érdemben nem foglalkozott, mert az az Intézőbizottságot képviselő dr. Karner Ágoston főtitkár írásbeli jelentése szerint nem volt kellőképpen előkészítve. A Nyugdíjtanács - tudomásunk szerint - azóta újabb ülést nem tartott. Következésképpen dr. Nagy Gyula püspök nyugdíjba vonulására semmilyen jogerős határozat nincs. A maga idejében meg nem hozott nyugdíjazási határozat pótlása természetesen nem változtathat a választási eljárás törvénytelenségén.

Mit lehet tennünk? A megoldás érdekében javasoljuk:

- Szebik Imrének, hogy a fentiekben körvonalazott törvénytelenségek miatt fontolja meg megválasztásának visszautasítását,
- az egyházkerületi presbitériumnak, hogy pótolja a mulasztottakat, és teremtsen meg a püspök nyugdíjazásának törvényes elvi feltételeit (amennyiben ez korábban nem történt meg), kérve az Országos Presbitérium törvényerejű rendeletét,
- a Nyugdíjosztálynak, hogy a törvényerejű rendelet alapján folytassa le szabályosan dr. Nagy Gyula püspök nyugdíjazását,
- dr. Nagy Gyula püspöknek, hogy nyugdíjba vonulási szándékát ne változtassa meg, és adja át az egyházkerület igazgatását, a püspökhelyettesnek,
- az Országos Egyház Elnökségének, hogy engedjen a zsinat mielőbbi összehívása iránt több oldalról kifejezett kívánságnak, hogy maga a zsinat állapíthassa meg az új egyházi törvénykönyv megalkotásához szükséges irányvonalakat. Világosan meg kell mondanunk, hogy elfogadhatatlan, ha a zsinat előkészítése címén a most még hivatalban lévő - az egykori ÁEH-nak elkötelezett - személyekből álló egyházi apparátus dolgoztatja ki az új egyházi törvénykönyv tervezetét, amelyet a zsinat majd csak megszavaz. Véleményünk szerint a zsinatot össze kell hívni és meg kell nyitni, hogy feladata megvalósításához hozzáfoghasson.

Az Északi Egyházkerületi püspökválasztása az a konkrét ügy, amely újra megmutatta, hogy egyházi törvényeink rosszak, a zsinat összehívása halaszthatatlan.

Végül hadd fejezzük ki azt a kérésünket, hogy azok iránt, akik a most lefolytatott választással kapcsolatban jó meggyőződéssel negatív álláspontot képviseltek, az egyházi vezetőség ne rendreutasítással éljen (l. pl. az ez évi jan. 19-i püspöki körlevél) és ne használtassanak becsületsértő kifejezések (l. fejtér-komáromi egyházmegye januári LMK). Mi nem óhajtunk ebben a küzdelemben személyében senkit sem megsérteni, és ezt várjuk másoktól is.

Kérjük, szíveskedjenek figyelni arra, hogy legalább 40 gyülekezet presbitériuma mondott lelkészével együtt nemet a püspökválasztásra.

Kérjük az Országos Esperesi Értekezletet, hogy mérlegelje az általunk előadottakat, és ne engedje a levelünkben foglaltak megtárgyalását elodázní.

Tájékoztatásul közöljük, hogy az ET. VI. tv. 10. § 2. pontja szerint illetékes Országos Egyházi Bíróságnál az Északi Egyházkerület püspökválasztása ellen panasszal éltünk.

Testvéri köszöntéssel:

Győr, 1990. február 19-én.

Ittész Gábor

id. Magassy Sándor

Tekus Ottó

Budapest, 1990. február 23.

Kedves Lelkésztestvérek!

Az Országos Esperesi Értekezlet Budapesten 1990. február 23-án foglalkozott a Győrött 1990. február 19-én keltezett levelekkel.

Ezzel kapcsolatosan az alábbiakat válaszoljuk:

1. Az Északi Egyházkerület Presbitériuma az 1989. november 9-én megtartott ülésén az E. T. rendelkezései szerint járt el. Dr. Nagy Gyula püspök bejelentette, hogy 1989. december 31-vel nyugdíjba vonul - következésképpen a püspöki tisztség megüresedik. Kérte, hogy a Presbitérium az E. T. II. törvény 88. §-a /1/ b. pontja szerint rendelje el a püspökválasztást. Ezt követően a Presbitérium egyhangúlag kérte, hogy teljes joggal vigye tovább a püspöki teendők ellátását 1990. március 1-ig.
2. Az E. T. II. törvény 9. §-a /1/ bekezdése szerint a püspököt élethossziglan választják. Ez azonban nem zárja ki, hogy a püspök - szolgálati idejére és egészségi állapotára való tekintettel - nyugalmába vonulhasson.

3. Az Esperesi Értekezlet állásfoglalása szerint az Országos Presbitériumnak a püspök nyugdíjba vonulásával kapcsolatban nem szükséges semmiféle rendeletet hozni.
4. Az Országos Esperesi Értekezlet a lefolytatott püspökválasztást szabályosnak és törvényesnek tekinti.
5. Az Esperesi Értekezlet is szükségesnek tartja egyházunk megújulását és új egyházi törvények alkotását. Ebben a munkában örömmel részt vesz és számít minden egyházunkban szolgáló lelkész pozitív közreműködésére.

Testvéri köszöntéssel:

Szabó Gyula s. k.	Káposzta Lajos s. k.
Fehér Károly s. k.	Kalácska Béla s. k.
Sárcány Tibor s. k.	Lackner Aladár s. k.
Pintér János s. k.	Szirmai Zoltán s. k.
Halassy Endre s. k.	Keveházi László s. k.
Bárány Gyula s. k.	Táborszki László s. k.
Varga György s. k.	Labossa Lajos s. k.
Dubovay Géza s. k.	

DOKUMENTUMOK

A Magyarországi Evangélikus Egyház Espereseinek

Székhelyükön

Kedves Esperes Testvérek!

Az események ugyan az elmúlt hetekben továbbmentek a megkezdett kényszerpályán, mégis szükségesnek tartjuk, hogy reagáljunk február 23-i közös leveletekre.

Mindenekelőtt sajnálattal kell megállapítanunk, hogy okunk van feltételezni: a levelünkben hivatkozott paragrafusok alapos tanulmányozása nélkül született meg válaszotok. Erre utal írásotok deklaratív stílusa is, amely - úgy tűnik - teljesen figyelmen kívül hagyja az ET szellemét és betűjét, s nem tartalmi érvekkel próbál meggyőzni, hanem - az elmúlt évtizedek gyakorlatának megfelelően - önkényesen értelmezi a jogszabályokat. (Vö. különösen leveletek 1. pontja.)

Szeretnénk külön kiemelni, hogy egyébként mi sem tartottuk kizártnak az élethossziglan választott püspök nyugdíjba menetelének lehetőségét. Csak azt hangsúlyoztuk, hogy az ET szerint ennek feltételeit egy törvényerajú rendelettel kellett volna az Országos Presbitériumnak szabályoznia. Az, hogy az illetékesek ezt Vető és Ottlyk püspökök nyugdíjazásánál elmulasztották, semmiképpen nem ok arra, hogy most is elmulasszák. Különösen akkor, amikor egyházi vezetőségünk többször nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a zsinatig a jelenlegi ET-t kell alkalmazni.

Ezenkívül mi a választással kapcsolatban azért éltünk panasszal, mert Nagy Gyula püspök nyugdíjazása a törvényes előírásoknak megfelelően nem történt meg. A nyugdíjazás az ET vonatkozó paragrafusai szerint egyik szinten sem tartozik a presbitérium hatáskörébe. Csak a Nyugdíjtanács nyugdíjazhat, amelyet a zsinat éppen erre a célra hozott létre. Ez a szerv állapítja meg tehát határozatában a nyugdíjazás és ezzel összefüggésben az állás megüresedésének időpontját. Ez előtt az időpont előtt az állás betöltésére irányuló intézkedések jogilag abszurdok.

A fentiekre való tekintettel korábbi álláspontunkon - leveletek és a panaszunkat elutasító bírósági ítélet ellenére - sem tudunk változtatni.

Testvéri köszöntéssel:

Győr, 1990. március 23-án.

Ittés Gábor

id. Magassy Sándor

Tekus Ottó

Budapest, 1990. február 27.

Ittész Gábor lelkész úrnak, Győr
Magassy Sándor lelkész úrnak, Bakonyszombathely
Tekus Ottó lelkész úrnak, Győr

Tárgy: együttes beadvány az Országos Esperesi Értekezlethez

Kedves Lelkésztestvérek!

Az Országos Esperesi Értekezlethez írott levelüket 1990. február 19-ről én is megkaptam. Egyházunk jövőjéért aggódó lelkészek írásaként vettem kézbe. Komoly ügyekről van benne szó.

Valóban nagy teher nehezedik egyházunk minden felelősséget vállaló tagjára, presbiterekre, lelkészekre, esperesekre, felügyelőkre és püspökökre. Evangélikus Egyházunk iránt megsokasodott az elvárás, nőttek az igények. Szolgálatuk súlya sokszor szinte összenyomja a felelősséget vállalókat. Biztos vagyok abban, hogy tudják a tényt, szolgáló lelkészeink száma ezen elvárások mellett nem éri el a felét sem a szükségesnek.

Mai helyzetünkben igen fontosnak érzem az egynázi jó közérzetet, a lelkészek munkájának támogatását, a bizalom megteremtését.

Próbálok megérteni, hogy az elmúlt esztendők milyen mély nyomot hagytak az emberek gondolkodásában. Ma azonban ott tartunk, hogy a régi, egyházat ellenőrző szervek és azok támogatói nem léteznek. Magunk vagyunk a munkában és a felelősségben, mienk a szolgálat minden terhe, nem háríthatjuk át a felelősséget a körülményekre, ha valamit nem végeztünk el mulasztásból.

Véleménynyilvánításra lehetősége van mindenkinek az egyházban, az elmúlt két év vitáiban sokféle teológiai és egyházi gyakorlati kérdés került elő. Egy valami azonban méltatlan és megengedhetetlen, a személyes sértegetések, a mások becsületébe való gázolás. Ez az amúgy is nehéz terheket súlyosbítja, gyűlekezeteinket megosztja, híveinket és lelkészeinket szembe állítja egymással, alássa egyházunk tekintélyét.

Úgy érzem, össze kell tartanunk az igehirdetés, a szolgálatok zavartalan elvégzése, a misszió végzése érdekében, még akkor is, ha nyomaszt a múlt vagy másképpen gondolom feldolgozni az elmúlt évtizedek terhét, mint a szomszéd kolléga. Magyar népünk nehéz helyzetben van, szükség van együttes és egyetértő szolgálatunkra.

Hadd húzzak alá egy félreértést. Nem felel meg a tényeknek, hogy "az országos elnökség ismételten hangsúlyozta, hogy csak

DOKUMENTUMOK

a ma érvényes egyházi törvények adta utakon tudja a megújulást elképzelni". A megújulást, mint egyházi elnökségi tag, csak az evangélium alapján tudom elképzelni. Az egyházi életet azonban nem végezhetjük úgy, mintha nem volnának érvényes törvényeink. Ezek lehetnek rosszak, sőt bizonyos esetekben tévesek is, ezért készülünk mindent megújítani a zsinaton. Ehhez a zsinati megújításhoz, közös munkához kérem Lelkésztestvérek segítségét és támogatását is.

Szeretettel

Dr. Harmati Béla
püspök

Dr. Harmati Béla
püspök úrnak

1088 Budapest
Puskin u. 12.

Kedves Püspök Úr!

Az esperesi értekezletnek írt levelünkre reflektáló sorait köszönjük. Levelét olvasva úgy látjuk, hogy érdemben nem az általunk felvetett kérdéssel, hanem egyházunk mai általános helyzetével foglalkozik. Engedje meg, hogy mi is túllépjünk a püspökválasztás kérdésén és felhívjuk szíves figyelmét egyházunk néhány mai sarkalatos problémájára.

Elharapózott egyházunkban a kétnyelvűség. Ha egymás mellé állítjuk Püspök Úr ez év február 27-én kelt nekünk megküldött levelét és az Evangélikus Élet március 4-i számában "Az egyházi választásokról" címen megjelent cikkét, érthetetlen számkra, hogy ennek a sajtó nyilvánosságában minket megbélyegző mondatai hogyan férnek össze levele irénikus hangvételével. Ugyanez figyelhető meg bizonyos itthoni és külföldi használatra szánt megnyilatkozások tekintetében.

Sajátos egybecsendülés mutatkozik a múlt és a jelen bizonyos megnyilatkozásainak hangvételében.

"Pünkösöd nem azokat igazolja, ... akik csak ítélni, bírni székbe ülni akarnak, de nem hálásak a sok jóéért egyházunk mai életében, és nem képesek végezni a maguk szolgálatát a maguk helyén." (Ev. Élet 1986. május 18. - dr. Nagy Gyula).

"Lehetetlen tovább tőnni az egyházban, hogy amíg a többség dolgozik, egyesek okvetlenülkednek protestálnak." (Ev.Élet 1990. március 4. - dr. Harmati Béla).

Püspök Úr ezt írja: "Egy valami azonban méltatlan és megengedhetetlen, a személyes sértegetés, a mások becsületébe való gázolás." Ki gázolt, és kinek a becsületébe? Püspök Úr a mi február 19-i levelünknek arra a passzusára célozhat, amelyben a jelenlegi egyházi apparátusnak az egykori ÁEH iránti elkötelezettségéről írtunk. Ez azonban nem sértegetés, hanem a valószínű tény rögzítése. Közismert, hogy minden érdemleges pozícióba kerülő egyházi személynek értésére adták az ÁEH igényét, elvárásait. Az illetőnek hihetővé kellett tennie, hogy ő ezeknek eleget is fog tenni. Ezen a lelkiismereti konfliktuson a ma színen mozgókat mind átestek. Aki ezt elutasította, eleve rövidre szabta pályafutását. Aki nem tett eleget az elvárásnak, "kivonták a forgalomból" - ahogyan ezt egy jóhumorú megyei ÁEH-főelőadó a hatvanas években mondta. A jelenlegi egyházi apparátus embereinek mindent le kellett nyelni, meg kellett tanulniuk, hogy mikor, kinek, mit kell mondani, - hogy megmentésük az egyházat? vagy megtartsák pozíciójukat? ez a szíveket vizsgáló Isten ítéletére tartozik. Meg vagyunk győződve arról, hogy a mögöttünk álló korszak téveszméi közé tartozott, ha valaki a pozíciójában való megmaradását az egyház érdekének tekintette és ezért kötötte meg kompromisszumait.

Az egyházi jó közérzet kialakulásának akadályai az a felülről patronált nézet, hogy az egyházi vezetőség tud mindent a legjobban, hagyjuk rájuk, mi tegyük a magunk kis dolgait, az egyház ügyét intézzék azok, akiknek erre mandátumuk van. Ilyen egyedül bölcs embernek tartotta magát nem egy egyházi vezetőnk, de ezt az önértékelést még súlyosbította a személyes hiúság. Sajnos, valóban nem csinált mindent jól az egyházi vezetőség! A Nagy Gyula-korszak jellegzetessége volt a konzervatív, posztkáldysta fékezés. Püspök Úr nem érvényesített ezzel szemben új, saját vonalat. Pedig egyházunk szomjasan várta az újat. A túl hosszú kivárás megöli a bizalmat. Ez a csalódás is megerősített minket abban a meggyőződésben, hogy a múlttal való leszámolás csak teljesen nulláról indulva lehetséges.

Hogyan volt lehetséges, hogy 1989-ben, a három évenként esedékes egyházi közgyűléseken nem hangzott el egyházunkhoz méltó bűnvallás azért, ami közreműködésünkkel és statisztálá-

sunkkal történt népünk és egyházunk körében? Nem megdöbben-tő-e, hogy oly sok egyéni és közösségi figyelmeztetés után országos közgyűlésünkön csak annyira futotta, hogy sajnálkozást fejezzünk ki azért, amit nem mi követtünk el?

Püspök Úr hozzánk intézett levelének mellékleteként megkap-tuk a folyó évi február 22-én(!) fogalmazott "Egyházmegyei zsinati előkészítési feladatok" c. brosrát. Ebben szó szerint ez állt: "- jelenlegi érvényes Törvénykönyvünk kritikai fel-dolgozása (mi maradhat belőle, mit kell törölni, mit kell más-képpen írni, és mit kell pótolni)". Valóban nem értette meg eddig egyházi vezetőségünk, hogy ez a Törvénykönyv alapjaiban rossz és tarthatatlan?

A közelmúltban új vallásügyi törvény született. (Kritikájá-ra most nem térhetünk ki.) Az állam néhány napja felbontotta a egyházunkkal is megkötött Egyezményt. Végére értünk annak a korszaknak, ami 1948-tól 1990-ig tartott. Most - hangsúlyozzuk a szót, most és nem később! - még egy lehetőségünk van arra, hogy a zsinat azonnali összehívásával legfelsőbb testületünk megfogalmazza: szégyelljük, ami mögöttünk van, Isten kegyelméből szeretnénk újat kezdeni.

A "jelenlegi érvényes Törvénykönyvünk" minden ízében használatatlan, mert úgy állították össze, hogy a püspök, akit kezében tart az ÁEH és a pártállam, tartsa kezében az egyhá-zat. Nem elég például az új püspöknek arról nyilatkozni, hogy szabad folyást enged a gyülekezetek lelkészválasztó akaratá-nak. Nem püspöki jóindulat kérdése ez. A törvényt kell megvál-toztatni.

Kiskorúaknak tartottak valamennyiünket. Még a zsinat össze-hívását is azért helyezték egy kézbe, hogy az országos felü-gyelő az ÁEH intése szerint hívjon, vagy ne hívjon össze zsi-natot. Nem elfogadhatatlan, hogy a zsinat összehívása egy em-ber belátásán múlik?

Újra hangsúlyozzuk, és kérjük Püspök Urat, kísérelje meg végigjárni a mi gondolatmenetünket, amely szerint a zsinatot most kell összehívni. A korszakot lezárni most lehet. A ter-hünket lerakni most lehet. A zsinat megnyitása és provizóri-kus, átmenetet biztosító intézkedései után lenne időnk előké-szíteni - a zsinati atyákkal együttműködve - az új Törvény-könyvet. Nem az 1966-os E1 javítgatását, hanem egy generálisan új Törvénykönyvet! Hangsúlyozzuk: a közelmúlt kárbavesztett le-hetőségei után egy lehetőségünk van arra, hogy szennyesünket kimossuk, a zsinat alakuló ülésén elhangzó nyilatkozat. Most még talán nem a politikai helyzet kényszere alatt állunk. Ha továbbra is késlekedünk, lehet, hogy "holnap" már így lesz.

Meg kell írunk, hogy levélváltásunkat és a kapcsolódó do-kumentumokat nyilvánosságra kívánjuk hozni. Püspök Úrnak és

társainak a hivatalos egyházi sajtó hetente rendelkezésére áll. A velünk való párbeszéd több cikk alapanyagává vált, sajnos általában torzítottan tükrözve a mi álláspontunkat. A megjelent írások alkalmasak' voltak arra, hogy híveink előtt úgy tüntessék fel az egész egyházi megújulási mozgalmat, mintha az papok kicsinyes veszekedése volna. A valóság az, hogy egyházunknak ma alapvető kérdéseiben más a látásunk.

Nagy Gyula püspök távozásával egy görcsös visszahúzó erő kapcsolódott ki abból a küzdelemből, melynek csak egy kicsi szelete a lezajlott püspökválasztás ügye.

Annyi tapasztalatunk gyűlt egybe az elmúlt időszakban, hogy nincsenek illúzióink. Ezt a levelet mégis meg kellett írunk.

Testvéri szeretettel:

Győr-Bakonyzombathely, 1990. március 23.

Ittész Gábor

id. Magassy Sándor

Tekus Ottó

Dr. Frenkl Róbert
országos felügyelő úrnak

1085 Budapest
Üllői út 24.

Országos Felügyelő Úr!

Kedves Testvérünk!

A közelmúltban figyeltünk fel egy - egyházunk egész életét érintő - súlyos problémára, amire az alábbiakban Felügyelő Úr szíves figyelmét is szeretnénk fölhívni.

Az elmúlt években gyakran esett szó arról, hogy 1966-os egyházi törvénykönyvünknek súlyos hibái és hiányosságai vannak, s ezért új törvénykönyvre van szükségünk. Ugyanakkor azonban az egyházi vezetőség egyes tagjai többször nyomatékosan kifejezésre juttatták, hogy az 1991 őszére tervezett zsinatig ehhez a törvénykönyvhöz kell ragaszkodni. (Vö. pl. Harmati Béla Az

egyházi választásokról c. cikkét az Ev. Élet 1990. március 4-i számának 1. oldalán: "A zsinat megtartása előtt a mostani érvényes törvények alapján kell eljárni.")

Most nem kívánunk foglalkozni azzal, hogy például az északi kerületi püspökválasztás során a kerületi presbitérium hogyan sértette meg ennek a törvénykönyvnek hatályos rendelkezéseit. Egy ennél általánosabb és alapvetőbb probléma az, amelyre ezekben a sorainkban rámutatni szeretnénk. Ez pedig egyházi törvénykönyvünk Ünnepeles Nyilatkozata és a belőle adódó gondok. Ebben az összefüggésben most nem térünk ki azokra a teológiai kérdésekre, amelyek joggal vetődnek fel az Ünnepeles Nyilatkozattal kapcsolatban, hanem csupán a belőle adódó egyház- és közjogi kérdéseket emeljük ki. Ezeknek világos látásához az alábbi tények, illetőleg megfigyelések rögzítését tartjuk fontosnak.

1. Az Ünnepeles Nyilatkozat betűjéből és szelleméből nyilvánvaló, hogy egyházunk létét és életét szoros összefüggésben látja a Magyar Népköztársasággal, ami egyértelműen az egypártállam struktúráját involválja.

2. Az Ünnepeles Nyilatkozat utolsó bekezdéséből világosan következik annak elvi és gyakorlati hatása az ET egészére és részleteire.

3. 1989. október 23-a, a Magyar Köztársaság kikiáltása óta az Ünnepeles Nyilatkozat jogi szempontból teljes abszurdummá, az általa meghatározott törvénykönyv pedig anakronizmusá lett.

4. Az 1. pontban említettek miatt nem megoldás az ET életben tartásához a Népköztársaság szóból a "Nép" szócskát törölni.

5. Beszélgetéseink során fölmerült az a gondolat, hogy az ET II. tv. 121. § értelmében az Országos Presbitérium törvényerejű rendelettel módosítsa vagy helyezze azonnal hatályon kívül az Ünnepeles Nyilatkozatot. Ez azonban két okból sem lehetséges.

a) Az ET II. tv. 121. § alkalmazása csak olyan ügyekben megengedett, amelyekben a zsinat nem rendelkezett. Alacsonyabb rendű jogszabállyal egyébként sem lehet egy magasabb rendűt érvényteleníteni.

b) A 2. pontban jelzett ok miatt önmagában az Ünnepeles Nyilatkozat egészének vagy egy részének érvénytelenítése nem oldja meg a teljes ET problémáját.

6. Mindebből egyértelműen és parancsolóan következik, hogy a zsinatot a lehető legsürgősebben össze kell hívni. (Döbbenetes még csak belegondolni is abba, hogy amíg az Ünnepeles Nyilatkozat törlésére vagy módosítására sor nem kerül, minden

eskütételnél - pl. lelkészavatásnál - tulajdonképpen az Ünnepestes Nyilatkozatra is esküt kell tenni!)

Szeretnénk fölhívni Felügyelő Úr figyelmét arra is, hogy amíg a zsinat össze nem ül - az elmondottak értelmében - alapvetően csak két lehetőség van: vagy érvényben levőnek tekintjük az ET-t az Ünnepestes Nyilatkozattal együtt, vagy - közös megállapodással - hallgatólagosan eltekintünk az egész ET érvényességétől. Mind a két esetben indokolt egy olyan válsághelyzetről beszélni, ami rendkívüli intézkedéseket követel. Ennek áthidalására és a további teendőkre nézve a következőket javasoljuk:

- a) Felügyelő Úr, illetőleg az egyházi vezetőség hívjon össze egy "válságstábot", amelyben a megújulás radikális szorgalmazói is részt vennének, nemcsak hozzászólási, hanem beleszólási joggal.
- b) Ez a "válságstáb" dolgozza ki a legfontosabb tennivalók megoldását, a zsinat sürgős összehívásának módozatait.
- c) A lehető leghamarabb üljön össze a zsinat. Ha a zsinati küldöttek megválasztása során a demokratikus sokszínűség nem kellően érvényesül, egészítse ki magát a zsinat a megalakulással egyidőben. Első lépésként törölje, ill. módosítsa az Ünnepestes Nyilatkozatot, s ezzel együtt hatálytalanítsa azokat a paragrafusokat, amelyek az átmeneti időre sem maradhatnak érvényben. Majd alakítson bizottságokat az önkormányzati testületek új rendjének kimunkálására, s hozza meg az ezzel kapcsolatos törvényt. Ezután napolja el munkáját, s kerüljön sor az új választások lebonyolítására. - Itt nyomatékosan szeretnénk utalni arra, hogy meggyőződésünk szerint a viszonylag rövidre határolt idő és a gyors cselekvés egyáltalában nem jelent szükségszerűen kapkodást és meggondolatlanságot. Egy munka tartalmi értéke abszolút és mechanikus módon semmiképpen sem függvénye a ráfordított időnek.

Abban a reményben, hogy mondanivalónk nem marad "pusztába kiáltott szó", kérjük Felügyelő Úr szíves intézkedését.

Levelünket, mivel a benne foglaltak egyházunk egészét a legsúlyosabban érintik, nyilvánosságra kívánjuk hozni.

Testvéri köszöntéssel :

Győr-Bakonyszombathely, 1990. március 6-án.

Ittzés Gábor
lelkész

id. Magassy Sándor
lelkész

Tekusné Szabó Izabella
lelkész

NYÍLT LEVÉL

a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Presbitériumának

Tisztelt Országos Presbitérium!

Az Evangélikus Élet ez évi 14. száma (1990. április 5.) közölte az Országos Presbitérium 1990. március 21-i ülésének határozatait. Őszintén örülünk annak, hogy az Egyezmény korszaka véget ért. A határozatokkal kapcsolatban mégis a következő megállapításokat kell tennünk:

1. Alapvetően helytelen az egyház életét szabályozó jogrendszert "társadalmi-politikai változások" függvényének tekinteni.
2. A határozat 1. pontja szerint, az Egyezmény felbontása - mint "az említett folyamatok döntő eseménye" - "formailag és tartalmilag is hatályon kívül helyezi az Ünnepélyes Nyilatkozatot és a törvénykönyv ezzel összefüggő paragrafusait". Ebből az következik, hogy az Országos Presbitérium egyrészt teljesen fölöslegesen adott megbízást az ET deregulációjára, másrészt állásfoglalásával maga nyilvánítja hatályon kívülre az egész ET-t, mert az Ünnepélyes Nyilatkozat "az összes többi törvényt" meghatározza.
3. Vitatható, hogy a jelenlegi Országos Elnökség jogosult volt-e zsinati felhatalmazás nélkül az Egyezményt "felbontani", mivel ezt 1948-ban a zsinat kötötte meg, vagy csupán tudomásul kellett volna vennie az Egyezménynek az állam részéről történt felbontását.
4. Az Egyezmény és az Ünnepélyes Nyilatkozat között jogi és történeti összefüggés nincs. Ennek következtében az Egyezmény felbontása nem hatálytalanítja az Ünnepélyes Nyilatkozatot és nem veszi le rólunk az Ünnepélyes Nyilatkozat szígyenét.

Az Országos Presbitérium ezzel a határozatával is csak szaporítja a kapkodva elkövetett törvénytelenségek sorát. Amikor ez ellen tiltakozunk, ismételten kijelentjük, hogy a zsinat összehívását halaszthatatlannak tartjuk.

Győr-Bakonyszombathely, 1990. április 12.

Ittzés Gábor
lelkész

id. Magassy Sándor
lelkész

Tekus Ottó
lelkész

DOKUMENTUMOK

IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
MINISZTER

40014/1990/711 IM IV.

D. ORDASS LAJOSNÉ részére
Budapest

Tisztelt Asszonyom!

Férje, D. Ordass Lajos evangélikus püspök rehabilitálásával kapcsolatosan az Ön és dr. Nagy Gyula püspök-elnök úr leveleire utalva az alábbiakat hozom szíves tudomására.

Megállapítható, hogy D. Ordass Lajos püspök felmentése nem volt indokolt az 1957. évi 22. tvr. alapján, tekintettel arra, hogy a déli Evangélikus Egyházkerület püspöki tisztét a jogszabály hatálybalépését követően is több mint egy évig mind az egyháza, mind az akkori állami vezetés megelégedésére ellátta. Erre utal a Művelődésügyi Minisztérium Állami Egyházügyi Hivatal akkori elnökének több, olyan tartalmú kijelentése is, amely szerint D. Ordass Lajos püspök vonatkozásában nem alkalmazható az említett rendelet, mivel korábbi rehabilitációjának eredményeként püspöki tevékenysége 1945. évtől megszakítás nélkülnek tekintendő.

A rendelkezésre álló iratok és adatok alapján arra a következtetésre jutottam, hogy az Evangélikus Egyház illetékes testületének 1958-ban tett intézkedései, amelyek végső soron D. Ordass Lajosnak a püspöki székéből történt elmozdítását eredményezték, az akkori kormányzati szervek politikai megfontolásokon alapuló nyomására születtek, amelyhez felhasználták a hatályos jogszabályokat is.

A történetek miatt - utalva Németh Miklós miniszterelnök úrnak az Országos Vallásügyi Tanács ülésén 1989. október 20-án tett nyilatkozatára - a Kormány nevében ezúton ünnepélyesen megkövetem Önt. Erről tájékoztattam a Magyarországi Evangélikus Egyház püspök-elnökét is.

Budapest, 1990. április 23.

Üdvözlettel:

Dr. Kulcsár Kálmán s. k.

P. H.

id. MAGASSY SÁNDOR

Széljegyzetek egy bírósági ítélethez

Egyházunk Országos Bírósága 1990. március 2-án hozott ítéletében elutasítja azt a többek által beterjesztett két Panasziratot, amely szerint az Északi Egyházkerület püspökválasztási eljárása során az érvényben lévő Egyházi Törvények (továbbiakban ET) több előírását megszegték, ill. figyelmen kívül hagyták. A Bíróság ítéletének részletes indoklása nem csökkenti, hanem tovább növeli a meglévő bajt, nem tisztázza, hanem még ellentmondásosabbá teszi a felvetődő kérdéseket.

1.

A Bíróság megállapítja:

"Az ET 88. § szerint a püspökválasztást, az előkészítéssel kiterjedően is, kizárólag az Egyházkerületi Presbitérium rendelheti el."

A mondat csaknem szó szerinti idézete a törvénynek, s így korrektnek is elfogadható lenne, mivel azonban súlyos terhű következtetések épülnek rá, ajánlatos magát a szöveget is idézni.

"(Az Egyházkerületi Presbitérium) ... /b/ elrendeli az egyházkerületi választásokat, előkészíti és elrendeli a püspök és az egyházkerületi felügyelő választását; jelöltet nevez meg és szavazatbontó bizottságokat küld ki."

Első megfigyelésünk az, hogy a "kizárólag" szó betoldása közvetlenül nem változtatja ugyan meg a mondat értelmét, alkalmas azonban arra, hogy egyfajta hangulatot keltsen: az egyházkerületi presbitériumot a püspök fölé helyezze az olvasó tudatában. Második megfigyelésünk az, hogy e hangsúlyos kiemeléssel egyidejűleg a szöveg túlságosan keveset használ fel abból a §-ból, melyre hivatkozik. Az ET II. tc. 88. § /1/ pontja 9. alpontban sorolja fel azokat az ügyeket, melyek az Egyházkerületi Presbitériumok hatáskörébe tartoznak; így éppen ez a részletező felsorolás mutatja fel nagyon világosan a hatáskör korlátait. Harmadik megfigyelésünk az, hogy a Bíróság szórendi csúsztatást alkalmazva megváltoztatja a törvény szövegét, amikor az "elrendeli" szót összekapcsolja az előkészítéssel. Egyébként ez a kapcsolás értelmetlen is, hiszen itt éppen a saját munkájáról van szó! Azt kell elrendelnie, ami a gyülekezeti presbitériumok, vagy közgyűlések feladata. Az ET át nem hárítható feladatává teszi a Kerületi Presbitériumoknak, hogy az előkészítő munka során, - az ET II. tc. 91. § szavaival -

"... az országos egyházi elnökséggel való előzetes tárgyalás alapján ... jelöltet, vagy jelölteket nevez meg a gyülekezeti presbitériumok számára."

Szorosan ide tartozik még - bár a fogalmazás általános jellegű - az E.T. I. tc. 5. § /2/ pontja:

"A Magyarországi Evangélikus Egyház a főbb tisztségek betöltésénél az állam előzetes hozzájárulását kéri."

Ha nyitva hagyjuk is egyelőre azt a kérdést, hogy egy választás előkészítéséhez alapelveileg hozzá kapcsolható-e, az előkészítés jogi fogalmába beletartozhat-e a választást előidéző okok létrejöttében végzett közreműködés, az mindenképpen megállapítható, hogy az Egyházkerületi Presbitérium az E.T. által reá rótt feladatok nem mindegyikének tett eleget.

2.

A Bíróság szerint

"... a püspök nyugdíjazása, beleértve annak időpontját is, nem a Nyugdíjtanács, hanem az intézkedésre jogosult Egyházkerületi Presbitérium hatáskörébe tartozik." ... "A püspök nyugdíjbavonulása ügyében sohasem a Nyugdíjtanács döntött, hanem az Egyházkerületi Presbitérium, amely a püspökválasztást is elrendeli. A Nyugdíjtanács és Intéző Bizottsága az Egyházkerületi Presbitérium döntését csupán tudomásul vette, - azt nem bírálhatta felül, - és csupán elvégezte a nyugdíjazás részleteire vonatkozó intézkedéseket." ... "Az E.T. egyébként nem szabályozza a nyugdíjazási eljárás részleteit. Erre vonatkozóan eddig még szabályrendelet nem került megalkotásra, csupán az évek során kialakult és elfogadott gyakorlat honosította meg azt a módszert, miszerint a lelkészek nyugdíjazását a Püspöki Hivatal átirata és a lelkész kérelme alapján a Nyugdíjtanács Intéző Bizottsága intézte, majd - előzőleg, vagy utólag -, a Nyugdíjtanács hagyta jóvá."

A korábban már jelzett - és eredeti helyén alig észrevehető - csúsztatás ebben a szövegkörnyezetben egyszerre döntően fontos hangsúlyt kap. A Bíróság elutasító ítéletének ugyanis alapvetően fontos eleme az, hogy az Egyházkerületi Presbitérium választásokkal kapcsolatos előkészítő feladatait kiterjeszti a tisztség megüresedése előtti szakaszra is. Olyan jogosítványt ajándékozik az Egyházkerületi Presbitériumoknak, (valamint az Egyházmegyei és Gyülekezeti Presbitériumoknak is!), mellyel azok nem rendelkeznek! Az E.T. következetesen azt fejezi ki, hogy az egyes egyházkormányzati szinteken az illetékes presbitériumok előkészületi munkája jogi értelemben akkor kezdődik, amikor az állás már megüresedett; a munka tartalma pedig a választásnak az előkészítése, a már megüresedett állásnak a

betöltése. Az ET vagy nem beszél az egyes tisztségek megüresedésének módzatairól, (következésképpen az egyes presbitériumok bármiféle köteles és jogos szerepvállalásáról sem!), vagy pedig az állás megüresedése esetén a presbitérium szerepét kizárólag abban látja, hogy a (különféle okból történt) megüresedés tényét tudomásul veszi. (Vö. ET II. tc. 69. § /1/ b.; II. tc. 88. § /1/ b.; ill. ET II. tc. 29. § a. és 34. § /1/, /2/.) Akkor járunk el a törvény szellemében, ha a tétélesen is megfogalmazott eljárás módzatot alapnak tekintjük a részleteiben nem körvonalazott "analóg esetekben".

Hozzá kell tennünk még valamit. Az ET II. tc. 88. § /1/ c. szerint az Egyházkerületi Presbitérium

"intézkedik az egyházkerületnek mindazokban az ügyekben, amelyek nem tartoznak az egyházkerületi közgyűlés, vagy más egyházi szerv elé",

ez pedig azt jelenti, hogy mivel van "más egyházi szerv", s ez a Nyugdíjosztály (ET IV. tc. 13. § és 16. §), ezért a nyugdíjazásokkal kapcsolatos intézkedés nem az Északi Egyházkerület Presbitériumának a feladata.

3.

A Bíróság figyelmét nyilván elkerülte az ET fenti néhány mondata. Csak így érthető a hosszúságos magyarázkodás az évek során meghonosodott gyakorlatra utalva.

Nem lehet szó nélkül hagyni, hogy noha az ET IV. tc. 16. § /5/ pontja szerint

"a Nyugdíjosztály Tanácsa és az Intézőbizottság működését a Nyugdíjosztály ügyrendje szabályozza",

a Bíróságnak mégis azt kell megállapítania, hogy nincs szabályrendelet. Megdöbbenő belegondolni abba, hogy 23 év óta voltaképpen csak "a gyakorlat" alakította az ügyrendet. A Bíróság figyelmét nyilván elkerülték nem csupán a vonatkozó paragrafusok, hanem az a tény is, hogy ítéletével 23 évre visszamenően megaláz egy - a Zsinat által létrehívott - testületet, 15 embert, köztük püspököket, országos felügyelőket, lelkeseket, tisztviselőket, amikor elvitatja az érdemi döntés kompetenciáját és arra szorítja őket, hogy "előzőleg vagy utólag" (még az is mindegy: mikor!) ráüssék a jóváhagyás pecsétjét a valahol és valamikor meghozott (vagy éppen később meghozandó!) döntésekre. És nyilván elkerülte a Bíróság figyelmét az ET IV. tc. 16. § /4/ pontja is, mely szerint a Nyugdíjosztály Intézőbizottsága csak előkészíti az ügyeket a Tanács ülésére, vagyis nem ő hozza meg a döntést. Láttuk korábban, hogy az ET egyértelműen kiveszi ezt az ügyet az Egyházkerületi Presbitérium hatásköréből. Az is világos, hogy egy püspöki átirat nem lehet

egyenlő egy jogerős döntéssel. Azt is láttuk, hogy a nyugdíjazás ügyvitelének problémája elválaszthatatlan az állás megüresedésének problémájától. Mindebből az következik, hogy ha egy állás nem üresedett meg, akkor az ET értelmében nem tölthető be. (Vö. ET II. tc. 28. § és 29. § d.)

4.

A Bíróság szerint

"az ET II. törvény 90. § értelmében a püspök élethossziglan történő megválasztásának ténye nem zárja ki, hogy nyugalmomba vonulhasson. Az ET ezzel a szabályozással csupán azt mondja ki, hogy a püspöki szolgálat nem meghatározott időtartamra (ciklusra) szól, mint pl. az esperesé."

Ez az összegezés olyasmiről szól, mely általában vitathatatlan igazságot rögzít. Normális jogérzék és némi jogismeret birtokában egyébként is képtelenségnek tűnik a nyugdíjazást kizáró értelmezés. Ez az evidencia teszi érthetővé az ítélet szövegének szokatlan fordulatát:

"A panaszok elbírálása szempontjából mérlegelte a Bíróság azt is, hogy a panaszt tevő lelkészek korábban - évek óta -, szorgalmazták az egyház vezetésében a változást, és most ennek bekövetkezése után, erőltetett formai okokra hivatkozva vitatják annak helyességét, és olyan egyházpolitikai törekvéseket szorgalmaznak jogi úton, ami a kialakult egyház-többségi véleménynel szemben áll."

Feltűnő, hogy a Bíróság nem elégszik meg a panasz tárgyi vizsgálatával, hanem a panasztevőket személyükben is elmarasztalja. Erre most nem akarok reflektálni, csak az "erőltetett formai okok" kitételét húzom alá. Úgy gondolom, hogy egyfelől a panasznak, másfelől a Bíróság ítéletének a szövege a fontos, nem pedig a könnyen félreismerhető (és félremagyarázható) mögöttes szándékok találgatása. A helyes eredményhez éppen ezért az vezet, ha egymás mellé állítjuk az alábbi jogi fogalmazásokat: a gyülekezeti lelkészt "az állami nyugdíjtörvény rendelkezéseinek figyelembe vételével véglegesen alkalmazzák" (ET II: tc. 27. §); az esperest (több más egyházi és világi tisztségviselővel együtt) hat évre választják (ET II. tc. 71. §); a püspököt (hasonlóan az egyházkerületi és országos felügyelőhöz) viszont élethossziglan (ET II. tc. 90. § /1/ és /2/, valamint II. tc. 106. § /1/).

Ezen a ponton különösen fontos, hogy a jogi terminus technikusokat ne csak jogi szövegeként szemléljük, hanem a szavak magyar nyelvtani értelmét is komolyan vegyük. Ennek érdekében elengedhetetlen, hogy egy látszólagos kitérőt tegyünk, és felmérjük a szavak jelentéstartalmát. A "végleges" azt jelenti,

ami már nem változik, ami állandó érvényű, (vö. Magyar Értelmező Kéziszótár, 1477-1478. lp. - Budapest, Akadémia, 1985.); vagyis olyanvalamit, ami nem ideiglenes, nincs idői korlátok közé szorítva. Az "élethossziglan" pedig azt jelenti, ami addig tart, amíg a szóban forgó személy élete tart, (vö. A Magyar Nyelv Értelmező Szótára, II. 141. lp. - Budapest, Akadémia, 1966.) Ez a szó a "végleges"-nél többet jelent annyiban, hogy az állandóságot kitolja az élet végéig, viszont kevesebbet jelent annyiban, hogy az állandóság megváltoztathatatlan-ságát is magában foglalja. Az irodalmi példák - Jókai, Vas Gereben - mellett elég utalni a házasság biblikus értelmezésére, mely szerint amit Isten egybekötött, ember nem választhatja szét, vagyis a kapcsolat "élethosszig" tart. A két szóval kapcsolatban vitathatatlan, hogy mivel más jelentéstartalmat hordoznak, nem lehet őket szinonimaként kezelni, szövegeinkben (jogi szövegben különösképpen!) nem lehet őket cserélgetni.

Jogi szövegeinkben korábban kizárólag egységes jelöléssel találkozunk a megfelelő helyeken; az "alternatív" kifejezőmód jelenlegi Törvénykönyvünkben újítás. Feltűnő, hogy az "élethossziglan" szó a legfőbb klerikus és laikus vezetők esetében szerepel csupán. Mellőzöm a csábító részletkérdések taglalását, csupán arra emlékeztetek, hogy népünk - s benne egyházunk - történetének utolsó évtizedeiben tipikussá vált "jogi" megoldással van találkozásunk.

Le kell vonnunk a konzekvenciát. A két kifejezés nemcsak a magyar nyelvben, hanem a jogi szövegben is más jelentéstartalmat hordoz. Amennyiben tehát - mint a Bíróság ítélete is teszi! - az "élethossziglan"-nak ugyanazt az értelmet tulajdonítjuk, mint a "végleges"-nek, akkor egyfelől megfosztjuk a szót eredeti és kizárólagos tartalmától, másrészt feltételezzük, hogy az ET megalkotói nem ismerték kellőképpen a magyar nyelvet. Az ET szövegének tiszteletben tartása mellett egyszerűen nincs módunk másra, mint megállapítani, hogy a szóhasználat tudatos döntés eredménye azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy a legfőbb vezetők megbízatását semmilyen szerv és semmilyen okadatolás ne korlátozhassa.

A Bíróság ítéletével kapcsolatban az itt említett szempontok másodlagosak. A hangsúly azon van, hogy a Bíróság nemcsak jogi, hanem nyelvtani értelemben is téved, amikor az "élethossziglan" kifejezést értelmezi.

5.

Korábban már utaltam arra a sajátosságra, hogy a Bíróság ítélete helyenként vádirattá (is) válik. Jelentős hangsúlyt kapnak az "erőltetett formai okok", az "egyházpolitikai törekvések jogi úton bonyolítása", a "többségi véleménnyel való szem-

behelyezkedés", valamint az akció "időpontjának helytelen megválasztása". Ezek a megállapítások átlélik a Bíróság iratának "műfaji korlátait", így reflexiómban én sem tehetek mást. Meg is kell ragadnom az alkalmat egy – nézetem szerint igen fontos – tény rögzítésére.

A Bíróság ítéletének megalapozatlanságán és a vádaskodás igaztalanságán túlmenően az válik világossá, hogy ott, ahol törvényes rend gond nélkül áthágható, vagy figyelmen kívül hagyható; ott, ahol a szavak elveszítik eredeti jelentéstartalmukat és tetszés szerinti más értelmet nyernek; ott, ahol az igazságnak a többségi véleménnyel kell azonosulnia; ott nem egyszerűen "formai okok"-ról kell beszélnünk, hanem alapvető morális problémákról. Szolgálatunk hitele általában, ezen belül a sokat és szívesen emlegetett reformhitelességünk különösképpen, akkor valósul meg csupán, ha szavaink és tetteink korrektségéhez nem férhet kétség. Segítség éppen ezért nem a nehézségeket jelentő törvény-szövegrészek "nagyvonalú" kezelésében és önkényes magyarázatában van, hanem abban, ha a törvényesség érdekében a jószándékú törekvéseink előfeltételeként gondoskodunk a hibás, eltorzult és anakronisztikussá vált ET-szövegrészek haladéktalan megváltoztatásáról.

Aki a tényeket makacsul figyelmen kívül hagyja, árt az Egyház reformja ügyének is, önmagának is.

A löweni katolikus egyetem dékánja felhívta az Ordass Lajos Baráti Kör figyelmét az egyetem teológiai fakultására, ahol lehetőség van fiatal lelkészek, vagy teológiailag képzett laikusok számára magasabbfokú teológiai, illetve filozófiai tudományok folytatására, így tudományos fokozat megszerzéséhez, vagy rövidebb egyetemi kutatóprogram végzéséhez. A fakultás a Collégium Hungaricummal szoros együttműködésben a szállás és ellátás költségeit fedezi. A Soros alapítvány is igénybe vehető. Előfeltétel az angol nyelv magas szintű ismerete.

Bővebb információ és űrlap az Ordass Lajos Baráti Körnél (XI. Bocskai út. 10.) kapható, illetve az egyetemtől beszerezhető, melynek címe:

Katholieke Universiteit Leuven,
Sint-Michielsstraat 6, 3000 Leuven

Dr. BOLERATZKY LÓRÁND

A közgyűlések nyilvánossága

A közgyűlések nyilvánosságának a kérdése egyházunkban a demokrácia érvényesülésének egyik alapvető követelménye.

A jelenleg is érvényes Egyházi Törvényekben csak egy helyen, az országos presbitériumnál (ET II. törvény 105. §) történik említés arról, hogy ennek ülése nem nyilvános. Ez a megállapítás nyilván valamennyi egyházkormányzati fokozaton levő presbitériumra érvényes. Minthogy a fő szabály a nyilvánosság, a contrario azt a következtetést kell levonni, hogy az összes önkormányzati fokozaton levő közgyűlések nyilvánosak.

Ezt az egyébként szinte magától értetődő elvet régebbi egyházi törvényeink, így az Egyházi Alkotmány (19. §) világosan rögzítette; "a közgyűlések nyilvánosak s azokban a többségnek törvényesen nyilvánult akarata dönt". Ebből az is következik, hogy a nyilvánosságot - a bírósági eljárásban érvényes szabályok analógiájára (VIII. tc. 69. §) - csak egészen kivételes esetben lehet korlátozni, mégpedig akkor, ha egyházi, vagy más közérdek megóvása szempontjából szükséges, vagy ha a jelenlévők a közrendet zavarják.

A nyilvánosság azt jelenti, hogy az egyháztagok a közgyűléseken megjelenhetnek és az egyházközségi közgyűlésen fel is szólhatnak. Kérdéses azonban, hogy a felsőbbfokú közgyűléseken a jogszabályban meghatározott személyeken kívül megilleti-e az egyháztagot a felszólalás joga? A jelenleg érvényes Egyházi Törvények szerint a válasz nemleges. Harmati Béla püspök úr "Megosztott felelősség az egyházban" c. cikkében úgy fogalmaz, hogy "az országos közgyűlések nem népgyűlések, hanem küldöttgyűlések".

Kívánatos lenne, ha az elkövetkezendő zsinat a "demokratikus" centralizmusnak ezt a termékét félretenné és visszatérne a régebbi gyakorlathoz, minthogy az inkább megfelelt a demokratikus elveknek. Az Egyházi Alkotmány 13. §-a szerint ugyanis "az evangélikus egyház kormányzatába, a jelen törvény értelmében minden önálló egyháztagnak joga van befolyjni". Ez a "befolyás" egyrészt abban jelentkezik, hogy az egyház minden tagjának joga van a felsőbb egyházi hatóságokhoz, vagy bíróságokhoz kérvénnyel, vagy panasszal fordulni (EA. 19. §) másrészt felszólalási jog illeti. Az egyház kormányzatába való "befolyás" nyilván nem jelentkezhethet passzív magatartásban, hanem aktív részvételben, hozzászólási lehetőségben. Természetesen az egyháztagok felszólalási jogát a tárgyalás rendjének érdekében korlátok között kell tartani és csak olyan jelentkező számára biztosítani, akinek a felszólalását az egyházban végzett,

FÓRUM

vagy végzendő munkája esetenként indokolja. Természetesen ezt pontosan szabályozni kell, anélkül, hogy szavazati jogot biztosítsanak.

Ily módon is fel lehetne kelteni az érdeklődést a közgyűlések iránt, hisz ezek a negyvenes években hihetetlenül pezsgő életet mutattak. Ez volt az országos fórum, ahol az egyház problémái felszínre kerültek.

Igen nagy hiányosság tapasztalható a közgyűlések tárgysorozatainak és a résztvevők megjelölésének a meghívón való mellőzése miatt, mert ez is a figyelemfelkeltés hatásos módja lehet. De nem lenne elhanyagolható az előző közgyűlésen hozott határozatok megvalósulásának ellenőrzésével kezdeni az új közgyűlést, mert a határozatok végrehajtás nélkül nyilván mit sem érnek. Mielőbb meg kell változtatni azt a jogszabályt is, amely szerint csak 3 évenként kell közgyűlést tartani. Ez a szabályozás alapvetően helytelen, hisz ennyi idő alatt elmosódnak a problémák, jelentőségeket veszítik, az ellenőrzés és számonkérés lehetősége elenyészik, az érdeklődés is megcsappan. De talán annakidején éppen ez volt az elérendő cél. Mielőbb vissza kell térni az évenkénti közgyűlés-tartás rendszeréhez.

Végül nem lehet egyetérteni a cikknek azzal a végső következtetésével, hogy a mostani rend "biztosítékot jelent a kisebbségek diktatúrájával szemben", mert úgy gondolom, hogy egyformán kell a többségi és a kisebbségi diktatúra ellen küzdeni. Demokratikus kötelesség a kisebbség véleményének a tiszteletben tartása s azzal dialógusba való lépés, - még akkor is, ha a vezetőséget a többség választotta. Végül nem látszik reálisnak az a veszély, hogy "akciócsoportok vagy kisebb érdekszövetségek" magukhoz ragadhatják a közgyűlés irányítását, mert a közgyűlés irányításának a joga az elnök kezében összpontosul, ha erre nem képes, ez az elnök alkalmatlanságát jelenti. Neki van lehetősége arra, hogy a közgyűlést helyes irányba vezesse, vagy akár - végső esetben - feloszlatassa.

A véleménynyilvánítás és szólásszabadság kiteljesülése sokszor éles vitákhoz, óhatatlanul különféle csoportosulások kialakulásához vezethet, de ez a demokratikus szemlélet szükségszerű velejárója, amit tudomásul kell vennünk, hisz a vélemények ütköztetéséből születnek a jó döntések.

Dr. HERÉNYI ISTVÁN

JAVASLAT AZ ORSZÁGOS PRESBITÉRIUMHOZ

D. ORDASS LAJOS EMLÉKÉNEK
(születésének nyolcvankilencedik évfordulóján)

1989. november 23-án az Országos Egyházi Közgyűlésnek javasoltam az általam szerkesztett és alább olvasható nyilatkozat felolvasását, elfogadását, kihirdetését. Felhívtam a figyelmet arra, hogy a nyilatkozat kihirdetése egyúttal a jelenlegi egyháznak a múlt egyházvezetés bűneitől való elhatárolását is jelentené. Erre multhatatlanul szükség van. Bűnbánat és bűnvallás nélkül nincs megbocsátás.

N y i l a t k o z a t

Mi Országos Egyházi Közgyűlés az evangélikus egyház vezetőségének D. Ordass Lajos püspökkel szemben elkövetett bűneit az alábbi nyilatkozatban orvosoljuk:

Kijelentjük, hogy D. Ordass Lajos püspökké választásától haláláig egyedül volt kerületének törvényesen megválasztott püspöke. Püspöki hivataláról soha, sehol le nem mondott.

Dezséry László és Káldy Zoltán püspökké választása erkölcs-telen, jogellenes és semmis.

Mind az egyház vezetősége, mind Dezséry László, mind az Egyházügyi Hivatal tudta, hogy D. Ordass Lajos püspöki széke - elítélése ellenére sem - ürült meg. D. Ordass Lajos az iskolák államosításával szemben foglalt állást, ezért kellett ártatlanul szenvednie. Marasztaló ítéletet hozott vele szemben mind a világi, mind az egyházi bíróság. Szándékos bűn volt. Mind az állam, mind az egyház részéről.

Míg Ordass Lajos börtönbüntetését töltötte, az egyház vezetősége kiírta a püspökválasztást, Dezséry Lászlót az Egyházügyi Hivatal szorgalmazására püspöknek jelölte, holott valamennyien tudták D. Ordass Lajos ártatlanságát, elítélésének hátterét. A püspökhelyettes Zászkaliczky Pál Ordass Lajos távollétében ellátta volna a püspöki teendőket. Dezséry püspökké választása, aminek nemcsak elrendelése, de módja is törvénybe ütközött, erkölcs-telen, jogellenes s így semmis.

1958-ban D. Ordass Lajosnak a püspökségből való eltávolítása mind az egyházvezetőség, mind Dezséry László, mind pedig az Egyházügyi Hivatal csalárd intézkedésével, Dezséry László visz-

szahívásával (holott nem is volt legitim püspök), miniszteri biztos beültetésével történt. Működését lehetetlenítették. Ez az intézkedés egyrészt szándékos bűn volt, másrészt erkölcstelen és jogellenes és így semmis.

Az ezt követő püspökválasztásnál mind az egyházi vezetőség, mind Káldy Zoltán, mind az Egyházügyi Hivatal tudta, hogy D. Ordass Lajost csalárd módon fosztották meg működésétől - miután legodaadóbb munkatársait nem volt hajlandó vidékre száműzni - püspöki széke nem ürült meg. Ennek ellenére választást tartottak. Ez is szándékos bűn volt D. Ordass Lajossal szemben. A választás pedig "erkölcstelen, jogellenes és semmis". 1989. december 6-án tartott Országos Egyházi Közgyűlésen dr. Frenkl Róbert beiktatási beszédében az általam beterveztett nyilatkozatnak első érdemi mondatát, nevezetesen, hogy D. Ordass Lajos püspökké választásától haláláig volt kerületének törvényesen megválasztott püspöke, elfogadta és saját nevében, mint országos felügyelő deklarálta. A nyilatkozat teljes terjedelmét Nagy Gyula püspök rosszul hallhatóan felolvasta. A közgyűlés e tárgyban határozatot nem hozott.

1990. január 8-án a Kőbányán tartott evangélikus kerekasztal tárgyaláson a nyilatkozatot teljes terjedelmében felolvastam. A tárgyhoz csupán ifj. Zászkaliczky Pál szólt hozzá engem kiigazítva, hogy atyja id. Zászkaliczky Pál nem 1948-ban, hanem 1958-ban volt D. Ordass Lajos püspökhelyettese. Kétségtelen, hogy 1948-ban Kemény Lajos volt a püspökhelyettes. Mind Kemény Lajos, mind Zászkaliczky Pál a magyarhoni evangélikus egyház kimagasló, karizmatikus püspökhelyettesei voltak, akik a püspöknélküli időszakban az egyház irányítását a két de facto püspöknél sokkal jobban elvégezték volna.

1990. január 14-én a rádióban D. Ordass Lajos rehabilitációjáról volt szó. E riportban Nagy Gyula püspök felvetette a kérdést, mit kellett volna tennie D. Ordass Lajos rehabilitációja ügyében azon kívül, amit úgyis megtett. Megítélésem szerint azt, hogy az Országos Közgyűlés javaslatomat elfogadva határozattá emelte volna a deklarációt.

Herényi István dr.
az Ordass Lajos Baráti Kör
jogi csoportjának vezetője

DÓKA ZOLTÁN

"Zsinat elé!"

Egyházunk megújulásának göröngyös útján megszámlálhatatlan feladat vár reánk. Ezek egyik legfontosabb kristályosodási pontja az 1992-re tervezett zsinat előkészítése. A máris folyó előkészületek egyik legbuzgóbb munkása kétségtelenül dr. Boleratzky Lóránd, az egyházjog tudós szakembere, az OLBK elnöke. Csendes, szelíd egyénisége nem akadályozza abban, hogy súlyos, kemény igazságokat mondjon ki, akár a múlt egyházromboló visszaéléseit kritizálja, akár egyházunk megtisztult jövőképét rajzolja.

Előző számunkban két cikkét is olvashattuk, amelyekben a zsinati előkészületekkel, ill. a vallásügyi igazgatás változásaival foglalkozik. Mindkettő alapvető megállapításokat tartalmaz, amelyeket teljes egyetértéssel olvastam. Csupán a második cikk néhány gondolatánál akadtam el és támadtak kérdéseim. (V. ö. K. I. 3. szám, 40. lp.) A testvéri beszélgetés szellemében és közös ügyünk érdekében szeretnék az alábbiakban néhány megjegyzést fűzni a cikkhez.

Az említett helyen a szerző elhatárolja magát attól a javaslatától, "amely szerint egyszerre kellene minden szinten új választásokat tartani" egyházunkban. "Ez felesleges zűrzavarhoz vezetne." Szerinte "fokozatosan" kellene keresztülvinni "az új, állami befolyástól mentes egyházi választásokat". A szerző tehát nem vitatja az új, általános választások szükségességét, csupán az egyszerre történő kivitelezését helytelenítené.

Maga a javaslat tőlem származik, csak hogy nem ebben a bizonyára tudatosan torzított formában. 1989. április 5-én levelet írtam a Déli Kerület elnökségének és a Pest megyei esperesnek. Ebben elutasítottam a felkínált rehabilitációt, és az indoklásban többek között ezt írtam: "... elkerülhetetlenül szükség lenne arra is..., hogy egy független reformbizottság által kidolgozandó rend szerint egyházunk minden lelkeszi és világi tisztségviselője és választott testülete lemondjon és új, szabad választások kezdődjenek". (A teljes levél megjelent a Lelkipásztor májusi számában.)

Az idézetből világos, hogy az új választásokat szerintem sem egyszerre, hanem egy "kidolgozandó rend szerint", vagyis - Boleratzky testvérünk szavával élve - "fokozatosan" kellene megtartani. Ő tehát nem az én eredeti javaslatomtól, hanem an-

nak eltorzított formájától határolta el magát. Nem vitás, hogy a torzítás azért született meg, hogy a javaslat lényegéről elterelje a figyelmet.

Súlyosabb kérdéseket vet fel számomra az, amit Boleratzky testvérünk a választandó országos felügyelő legitimitásáról mond. Miután utal "a még közelmúltban is jelentkező visszésságokra, amelyek az egyházi tisztségek betöltésénél előfordultak", közöttük olyan esetre", amikor csak azért került sor egyetlen jelölt állítására, hogy ezzel lehetetlenné váljék más jelölt megválasztása", ezt írja: "A három jelölt közül megválasztandó országos felügyelő nyilvánvalóan közakarattól nyeri el tiszttét, az ő legitimitása már igazolva lesz. Az ő feladata lenne, hogy fokozatosan keresztülvigye az új, állami befolyástól mentes egyházi választásokat." E gondolatmenet kiindulópontja az 1989. évi 14. törvényerejű rendelet, amely június 30-i hatállyal megszünteti az ÁEH-t és módosítja az 1957. évi 22. tvr.-t. Ez azt jelenti, hogy június 30. óta egyházunknak "a főbb tisztségek betöltésénél az állam előzetes hozzájárulását" nem kell kérnie. (V. ö. Egyházi Törvények, I. tc. 5. § 2. bek.)

Mindezzel kapcsolatban ilyen kérdések vetődnek fel bennem: valóban nem kellett a három jelölthöz előzetes állami hozzájárulást kérni? Hiszen amikor az országos presbitérium elrendelte az országos felügyelő választását, június 2-án, de még az országos elnökség hivatalos levelének keltekor, június 21-én is működött az ÁEH és érvényben volt az 1957. évi 22. tvr.! Ha viszont az illetékesek kérték a hozzájárulást, akkor azt - és egyáltalán ezt a kérdést! - miért hallgatták el a gyülekezi presbitériumoknak szóló hivatalos levélben? Bármelyik esetben is igaz, ez a választás semmiképpen sem lehet egy tiszta, szabad választás kiindulópontja!

De más kérdések is adódnak. Ki választotta ki a három jelöltet? Hogyan lehetnek egy illegitim vezetőség jelöltjei legitimmé? Hogyan lehet "közakaratról" beszélni ott, ahol felülről mondják meg a népnek, hogy kik közül választhat? Igazságosnak s ezért legitimnek mondható-e egy olyan jelölt és választási mechanizmus, amelyben a felülről kiválasztott jelöltek közül olyanoknak kell választaniok, akik nem ismerik, soha nem is látták a jelölteket? Nem kellene-e választások helyett előbb olyan tiszta jogi és erkölcsi viszonyokat teremteni, amelyek a lehető legnagyobb mértékben garantálják a választások tisztaságát? Miért és kinek volt olyan sürgős ez a választás? Az elmúlt évek hatalmi manipulációit is együtt látva aligha lehet másra gondolni, mint hogy egy teljhatalomra törő érdekcsoport igyekszik megszállni a vezető pozíciókat,

és kész helyzet elé állítani a zsinatot, hogy ott majd a régi helyett a maga szabta új kényszerzubbonyt húzhassa egyházunkra.

Időközben eldőlt a választás. Hír szerint dr. Frenkl Róbert, a Déli Kerület felügyelője kapta a legtöbb szavazatot. Bole-
ratzky testvérünk gondolatmenetét tekintve most lett igazán fonák a helyzet! Hiszen Frenkl testvérünk előzetes állami jóváhagyással, egyetlen jelöltként jutott kerületi felügyelői tisztébe! Hogyan lehetne az ő legitimitását igazoltnak tekinteni?! Hogyan lenne a három jelölt közül éppen ő alkalmas arra, hogy mint országos felügyelő "fokozatosan keresztülvigye az új, állami befolyástól mentes egyházi választásokat"?!

Másfelől viszont áprilisi levelem óta az is bebizonyosodott, hogy az egyházvezetés egyik tagja sem hajlandó saját legitimitását kétségbe vonni és tisztét a gyülekezeteknek felajánlani. Sőt felháborodva és megsértődve utasítják vissza még a gondolatát is az új, szabad választásokra. Magam azért tettem javaslatot az általános választásokra, mert akkor még reméltem, hogy az egyházvezetés tagjai hajlandók lesznek a reformmozgalommal, de minden aktív egyházzal együttműködni egy a múlttól világosan elhatárolódó, új és szabad, evangélium- és gyülekezetcentrikus egyházi élet kiépítésén. Ma ezt már nem remélem! Bár örömmel értesültem fiatal testvéreink szervezetének, a MEVISZ-nek a kezdeményezéséről, hogy egyházunk minden irányzata, csoportja és az egyházvezetéség kezdjen kerekasztal-beszélgetést egyházunk ügyeiről, kérdés, hogy éppen az egyházvezetés hajlandó lesz-e erre. Hiszen a Megújulási Mozgalom "Kiáltó szó" című felhívásáta nem adtak a mai napig választ, noha a püspökök levélben utasították az espereseket, hogy hogyan kell az iratról vélekedniök és mi a teendőjük.

Mint utolsó lehetőséget tartom számon a zsinatot, ahol még történhet áttörés a valódi megújulás irányában. Ezért adtam írásomnak ezt a címet: "Zsinat elé!" Idézőjelbe pedig azért tettem, hogy utaljak és felhívjam a figyelmet egy hasonló című cikksorozatra a Lelkipásztor 1948/49-es számaiban. E sorozatban a később katedrájáról megalázó módon eltávolított teológiai tanár, néhai dr. Súlyom Jenő, a kiváló egyháztörténész és egyházjogász adott számos, igen fontos teológiai és jogi szempontot az akkor készülődő "zsinat elé". Nem vigasz, de jellemző, hogy - akárcsak a mai reformmozgalom szempontjait - az ő tanácsait sem vették figyelembe az állami egyházpolitikát kiszolgáló törvényalkotók, és alkottak végül egy olyan törvénykönyvet, amely egyháztörténeti szégyene egyházunknak.

Az új zsinat új lehetőséget kínál, hogy ettől a szégyentől megszabaduljunk. Egész egyházunk ügye és felelőssége, hogy milyen új törvényeket alkotnak majd ott, és ezek milyen új egyházi struktúra kiépítését teszik lehetővé. Nem csak a reform-

mozgalom aktív résztvevőinek, de minden lelkésznek és egyháztagnak, mindnyájunknak egyképpen jogunk és kötelességünk, hogy az elmúlt évtizedek során ellenünk felépített és még ma is működő struktúra kerítésein átszólva, ha kell, átkiabálva, beleszóljunk saját dolgainkba!

Lapzárta után értesültünk arról, hogy Dóka Zoltán hévízgyürki lelkészt, szerkesztőbizottságunk tagját a zürichi egyetem díszdoktorrá avatta.

A magas kitüntetéshez testvéri szívvel, őszinte örömmel gratulálunk.

Az ünnepi eseményről következő számunkban tájékoztatjuk olvasóinkat.

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. ZSEONAI JÓZSEF

AZ EGYHÁZI VÁLASZTÁSOKRÓL

• az egyszerű egyháztag szemével

Döbbenet olvastam Harmati Béla püspök úr e tárgyban írt cikkét az Evangélikus Élet 1990. március 4-i számában. Magamra kell vegyem püspök úr felhívását: székesfehérvári presbíterként nyilvánosan szeretném elmagyarázni a kérdező egyháztagnak, miért szavazott tartózkodással gyülekezetünk (nem pedig nem szavazott, miként a cikkben végig tévesen áll) a püspökválasztáskor.

Ismerem azokat a fejtegetéseket, amelyek a nyugdíjbavonulási eljárás szabályszerűségét vitatták. Ezeket - a jelenleg érvényes egyházi törvényeken alapuló - tételeket ismereteim szerint az elvárható jogi precizitással a mai napig senki sem cáfolta meg. De nem is ez a lényeg! Mindenki előtt ki kell jelenteni, hogy a gyülekezetek tartózkodásánál ez nem játszott szerepet. A jogvitával a kezdeményezők azt akarták elérni, hogy a 25 tartózkodással megválasztott püspököt egyelőre ne iktassák be. A félreértések elkerülése végett: én nem tartozom a kezdeményezők közé, de érveikkel egyetértek.

Most pedig vegyük sorra a döntésünknel ténylegesen figyelembe vett érveket!

1. A protestáns egyházak szervezeti felépítése a lelkészek választásától a püspökéig, a presbíterek választásától az országos felügyelő választásáig demokratikus. Megítélésünk szerint a két püspök vezette szervezet eleve nem lehet demokratikus, hiszen ellenvélemény közöttük eleve lehetetlen: a rangban idősebb püspök véleménye mindig érvényre jut.

2. Az egyháztagok döntő többsége vidéken él, ennek ellenére mindkét egyházkerület székhelye Budapesten van. Ez a szervezeti forma indokolatlan. A nagyfokú centralizáció (az előző pontban említettel együtt) a sztalinista állami struktúra hű mása, a teljes kézbentartást célozza. Egyházunk és hazánk hagyományaitól idegen, soha nem állt érdekünkben, örvendjünk, hogy napjainkban esély adatott megszüntetésére.

3. Jelenleg mindkét egyházkerületben 137 gyülekezet van. Ha a püspök ötvenként minden gyülekezetbe el szeretne látogatni - miként az kívánatos lenne -, akkor minden második vasárnapját látogatásokkal tölthetné. Ez képtelenség. De a nagy létszámú kerületek miatt más súlyos gondok személyes rendezésére sincs idő, gondolok itt elsősorban a frissen kikerült lelkészek, kivált a nők befogadásának segítésére, a felmerült problémák személyes megvitatására. Minden fehérvári tudja, mi-

lyen hasznos volt néhány évvel ezelőtt Nagy Gyula püspök úr kétszeri szolgálata a gyülekezet egysége szempontjából. Ez talán máshol, pl. Várpalotán is hasznos lett volna.

A fentiek alapján tehát

- A választást nem bojkottáltuk, hiszen részt vettünk rajta, a feltett kérdésre a "tartózkodunk" választ adtuk.

- Döntésünknek nem volt személyi éle, nem irányult Szebik Imre püspök úr személye ellen. Mi nem mással kívántuk beöltetni a püspöki tisztet, hanem betöltését a zsinatig nem láttuk célszerűnek.

- A zsinat végeredményét nem véltük tudni előre. De igenis felvetettük a fenti lényeges kérdéseket, amelyekkel a zsinatnak feltétlenül foglalkoznia kell. Természetesen reméljük, hogy a zsinaton úgy tudjuk képviselni álláspontunkat, hogy számunkra kedvező döntés szülessék.

- Egyházunk igazgatásának rendjét és folyamatos működését megzavarni nem kívántuk. De erre semmilyen lehetőségünk sem lett volna, hiszen az Egyházi Törvények 95. paragrafus /2/ bekezdése szerint a püspöki szék üresedése esetén a püspök helyettes végzi a püspöki teendőket. Pontosán ezt akartuk!

Végezetül engedtessek meg néhány megjegyzés.

1. A demokrácia alapja a kisebbségi vélemény meghallgatása, megfontolása. Megengedhetetlen, hogy a többség a kisebbségben maradtakat rendreutasítsa, nyilvánosan megleckéztesse csupán azért, mert egy adott kérdésben más volt a véleményük. Ez a magatartás országunk és egyházunk közelmúltjának legsötétebb napjaira emlékeztet.

2. A három választásból kettőben voltunk érintettek. Az országos felügyelő választásánál nem tartózkodtunk, sőt a végül győztes jelöltre szavaztunk. Ha jól emlékszem, egyetlen gyülekezet sem tartózkodott (25 semmiképpen sem), így a két választást ebből a szempontból együtt említeni legalábbis félrevezetés.

3. Döntésemben (amely gyülekezetemben többségi volt) nem voltam félrevezetve, sőt (személyek által) vezetve sem, azt kizárólag szuverén módon, saját belátásom szerint, lelkiismeretemre hallgatva, az összes érv és ellenérv ismeretében hoztam meg. Őszintén remélem, hogy ez fordítva is igaz: minden személyre szavazó presbiter ismerte a mi ellenérveinket is, mert ha nem, akkor talán ők voltak kissé félrevezetve. Természetesen a döntéssel járó felelősséget a tisztségemre elküldött gyülekezetem tagjai és egyházunk nyilvánossága előtt is vállalom - legfőképpen ezért ragadtam tollat.

4. Az egyház egysége szerintem nem a vélemények egysége, hanem a hit és a hitvallás egysége. Egységes hitünk és hitvallásunk alapján különféle véleményünk demokratikus megvitatásával kell rendeznünk földi dolgainkat.

5. Protestáns egyház tagjaként kijelentem, hogy ezentúl is protestálni fogok minden olyan esetben, amikor ennek szükségét érzem. Hiszem, hogy esetleges tévedéseim megbocsáttatnak. Szerintem protestáns egyházban ezt legalábbis tőrni kell.

6. E cikkemet egyedül írtam, senkivel sem egyeztettem. Kizárólag saját álláspontomat tartalmazza, a megjelent cikk által implicite besározott becsületesem azonos nyilvánosság előtt védendő, és az igazság egy másik lehetséges (és 25 gyülekezet által többé-kevésbé elfogadott) megközelítését bemutatandó. Joggal várom el tehát, hogy cikkemet senki se tekintse semmilyen mozgalom részének.

Az eredeti cikk utolsó mondatával egyetértek: a közös felelősség leckéjét valóban mindnyájunknak együtt kell megtanulnunk.

Kapják: Evangélikus Élet szerkesztősége (csonkítatlan közlésre)
dr. Harmati Béla püspök
dr. Frenkl Róbert országos felügyelő
dr. Molnár Gyula székesfehérvári felügyelő
Ittész Gábor győri lelkész

Folyóiratunk ez évi 2. számának elején Scholz László püncösi meditációja áll, s ad elmélkedni-valót ennek a kisémostohává lett és gyakran félreértett Ünnepek az üzenetéhez kapcsolódva. — Szerkesztőségünk hosszabb távú programjában szerepel volt egyházi iskoláink bemutatása. A sorozat bevezetőjeként Nagy Miklós: "Akié az ifjúság, azé a jövő" című írását közöljük. A szerző hangsúlyozza, hogy egykori neves iskoláinkról úgy szeretnénk szólni, hogy ez az emlékezés a jövőt szolgálja. Ezután a sorozat első tagjaként Kosztra Pál írását olvashatjuk a Kőszegi Evangélikus Gyurácz Ferenc Leánynevelő-intézetéről és Leánygimnáziumról, amelynek gyökerei egészen a 17., sőt a 16. századig nyúlnak vissza.

A Dokumentumok és a Fórum című rovatainkban közölt anyag az elmúlt hónapok közegyházi küzdelmeibe enged bepillantást. Itt olvashatjuk Tekus Ottó és Ittész Gábor győri lelkészek panaszt az Országos Egyházi Bírósághoz, amelyben az északi kerületi püspöki tiszt megüresedésével, ill. betöltésével kapcsolatos törvénytelenésekre hivatkozva kér a választás megsemmisítését. Közöljük a bíróság elutasító ítéletének szövegét is, amely az Egyházi Törvények sajátos értelmezése mellett súlyos vádakkal illeti a panaszosokat. Ittész Gábor, id. Magassy Sándor (Bakonyszombathely) és Tekus Ottó lelkészeknek az Országos Esperesi Értekezlethez írt levele részletesebben is kifejti az északi kerületi tisztújítás aggályosságát. Közöljük az esperesek ugyancsak elutasító reagálását és az említett lelkészek választát is, amelyben fenntartják álláspontjukat. A Harmati püspök és e három lelkész közötti külön levélváltás anyagát is csatoltuk a dokumentumokhoz, valamint ugyanezeknek a lelkészeknek az Országos Presbitérium tagjaihoz írt nyílt levelet, amelyben kritikai észrevételeket tesznek a presbitérium március 21-i határozataival kapcsolatban. Frénkl Róbert országos felügyelő a címzettje annak a levélnek, amelyet Ittész Gábor, id. Magassy Sándor mellett Tekusné Szabó Izabella győri lelkész írt alá, s amely az 1966-os egyházi törvénykönyv Ünneplés Nyilatkozatának jogi problémájára világít rá. A dokumentumok sorában az utolsó Kulcsár Kálmán igazságügyi miniszter levele Ordass Lajosnéhoz. Ebben a kormány nevében megköveti a püspök özvegyét, és elismeri, hogy 1958-ban a kormányzati szervek politikai megfontolások alapján gyakorolt nyomása vezetett Ordass püspök másodszori erőszakos félreállításához.

Id. Magassy Sándor a már említett országos egyházi bírósági ítélethez fűzött széljegyzeteiben alapos kritikai elemzéssel mutatja ki az ítélet megalapozatlanságát és azt, hogy a panaszosokkal szemben megfogalmazott vádaskodások hogyan lépik át az irat "műfaji korlátait". Boleratzky Lóránd az egyházi közgyűlések jelenlegi és korábbi szabályozását és gyakorlatát vizsgálva sürgeti a visszatérést az évenkénti közgyűlések rendszeréhez. Herényi Istvánnak az Országos Presbitériumhoz benyújtott javaslata Ordass Lajos haláláig tartó egyedüli tör-

vényes püspökségének megállapítását szorgalmazza. Dóka Zoltán Zsinat elé című írásában felidéri néhai Súlyom Jenő egyháztörténet professzornak a Lelkipásztor 1948/49-es számaiban a zsinatra vonatkozó cikkeit, és a zsinatról mint a megújulás felé segítő utolsó lehetőségünkről szól. Zsednai József presbiter Harmati püspöknek az Evangélikus Élet március 4-i számában, az egyházi választásokról szóló cikkéhez fűz kritikai megjegyzéseket, és hangsúlyozza a demokratikus protestáns hagyományok érvényesítésének fontosságát egyházi közéletünkben.

In der diesjährigen 2. Folge unserer Zeitschrift finden wir eingangs die Pfingstmeditation von László Scholz. — Auf dem perspektivischen Programm unserer Schriftleitung steht die Darstellung unserer einstigen kirchlichen Schulen. Als Einleitung zu dieser Serie bringen wir den Aufsatz von Miklós Nagy mit dem Titel "Wessen die Jugend, dessen die Zukunft". Der Verfasser betont, dass wir über unsere einstigen berühmten Schulen so berichten wollen, dass diese Erinnerung der Zukunft diene. Hierauf veröffentlichen wir das erste Glied dieser Serie, die Arbeit von Pál Kosztra, über das nach Ferenc Gyurátz benannte Evangelische Mädchenerziehungsinstitut und Mädchengymnasium in Kőszeg (Güns), dessen Wurzeln bis zum 17., ja sogar bis zum 16. Jahrhundert zurückreichen.

Der Stoff der Rubriken "Dokumente" und "Forum" gewährt einen Einblick in die allgemeinkirchlichen Kämpfe der vergangenen Monate. Hier können wir die dem Landeskirchengericht vorgelegte Beschwerde der Győrer Pfarrer Ottó Tekus und Gábor Ittzés lesen, in der sie unter Berufung auf die Ungesetzlichkeiten im Zusammenhang mit dem Freiwerden, bzw. der Besetzung des Bischofsamtes des nördlichen Distriktes die Annullierung der Wahl beantragen. Wir bringen auch den Wortlaut des abweisenden Urteils des Gerichtes, das neben einer eigenartigen Auslegung der Kirchengesetze die Beschwerdeführer schwer beschuldigt. Der an die Landeskongferenz der Senioren gerichtete Brief der Pfarrer Gábor Ittzés, Sándor Magassy sen. (Bakonyzombathely) und Ottó Tekus legt die Bedenklichkeit der Neuwahl des nördlichen Distriktes auch eingehender dar. Wir veröffentlichen die gleichfalls abweisende Reagierung der Senioren und ebenso die Antwort der genannten Pfarrer, in der sie an ihrem Standpunkt festhalten. Auch das Material des besonderen Briefwechsels zwischen Bischof Harmati und den drei Pfarrern schliessen wir den Dokumenten bei, wie auch den an die Mitglieder des Landespresbyteriums gerichteten offenen Brief der gleichen Pfarrer mit dem sie im Zusammenhang mit den Beschlüssen des Presbyteriums vom 21. März kritische Einwendungen erheben. An den Landesinspektor Róbert Frenkl ist jener Brief gerichtet, den neben Gábor Ittzés und Sándor Magassy sen. auch

der Győri Pfarrer Frau Tekus geb. Izabella Szabó unterschrieben hat, und der die rechtlichen Probleme der feierlichen Erklärung des Kirchengesetzbuches vom Jahre 1966 beleuchtet. Das letzte in der Reihe der Dokumente ist der Brief des Justizministers Kálmán Kulcsár an die Witwe von Lajos Ordass. In diesem bittet er die Witwe des Bischofs im Namen der Regierung um Entschuldigung und anerkennt, dass der aufgrund politischer Überlegungen ausgeübte Druck der Regierungsorgane im Jahre 1958 zur zweiten gewaltsamen Beiseitstellung des Bischofs Ordass führte.

Sándor Magassy sen. weist in seinen Randbemerkungen, die er dem bereits erwähnten Urteil des kirchlichen Landesgerichtes beifügte, anhand einer gründlichen kritischen Analyse, die Unbegründetheit des Urteils nach. Und ebenso, dass die den Beschwerdeführern gegenüber vorgebrachten Anschuldigungen die "Kunststüchchen" des Schriftstückes überschreiten. — Lóránd Boleratzky prüft die derzeitige und frühere Regelung und Praxis der Kirchenkonvente, wobei er die Rückkehr zum System der jährlichen Konvente urgiert. — Der dem Landespresbyterium vorgelegte Antrag von István Herényi betreibt die Feststellung der einzig gesetzmässigen Bekleidung des Bischofsamtes durch Lajos Ordass bis zu dessen Tod. — Zoltán Dóka zitiert in seinem Absatz "Der Synode zu" die in den Jahren 1948/49 in der Zeitschrift "Lelkipásztor" erschienenen Artikel des verewigten Professors für Kirchengeschichte Jenő Sólyom bezüglich der Synode, und spricht über die Synode als letzte Möglichkeit die zur Erneuerung verhilft. Der Presbyter József Zsednai fügt kritische Bemerkungen zu dem Artikel von Bischof Harmati über die kirchlichen Wahlen der am 4. März in der Zeitschrift Evangelikus Élet erschienen ist, und hebt die Wichtigkeit einer Durchsetzung der demokratischen protestantischen Traditionen im öffentlichen kirchlichen Leben unserer Kirche hervor.

This 6th issue of our periodical (No 2 1990) starts with a Pentecostal meditation by László Scholz. — The long range plans of our editors contain the description of the one-time schools of our church. As an introduction to the series we publish an essay by Miklós Nagy titled "The future belongs to those who youth belongs to." The author emphasizes that we want to speak about our renowned one-time schools in a way that the recollection should serve the future. As the first part of the series we can read a paper by Pál Kosztra on "Gyurácz Ferenc Lutheran College and Grammar School for Girls in Kőszeg", the origins of which date back as far as the 17th or even the 16th centuries.

The material published in the columns "Documents" and "Forum" lets a glance into the recent struggles inside the church. Here we can read the complaint of Ottó Tekus and Gábor Ittzés - ministers in Győr - to the National Church Court, in which they - referring to the unlawfulnesses concerning the vacancy and occupation of the bishop's position in the northern diocese - ask for the annulment of the election. The text of the unfavourable decision of the court is also published, which interpreting the Church Law in a peculiar way levels serious accusations against the plaintiffs. A letter by the ministers Gábor Ittzés, Sándor Magassy sen. and Ottó Tekus to the National Conference of Deans sets forth their scruples about the election in the northern diocese in detail. We publish the negative reaction of the deans and also the answer of the ministers mentioned above, in which they persist in their statement. We also join the material of the separate exchange of letters between Bishop Harmati and these three ministers as well as the open letter of the same ministers to the members of the National Presbyterat, in which they make critical remarks about their decisions on March 21st. Róbert Frenkl is the addressee of the letter signed by Gábor Ittzés, Sándor Magassy sen. (Bakonyszombathely) and Izabella Tekus-Szabó, minister in Győr, which throws light upon the legal problem of the Solemn Declaration in the Church Code of 1966. The last one in the series of documents is the letter from Kálmán Kulcsár, Minister of Justice to the widow of Lajos Ordass. In this letter the minister - on behalf of the government - makes due apology to the bishop's widow and admits that in 1958 the pressure of government organs led to the bypassing of Bishop Ordass for the second time on the basis of political considerations.

In his comments on the above decisions of the Church Court Sándor Magassy sen. demonstrates the groundlessness of this decision in a thorough critical analysis, and also shows how the accusations against the plaintiffs transgress the "genre boundaries" of the document. - Examining the present and former regulation and practice of the General Assembly of the Lutheran Church in Hungary, Lóránd Boleratzky urges for returning to the system of annual General Assembly. - István Herényi's proposal to the National Presbyterat insists on a declaration of Lajos Ordass's exclusive legitimate bishopric lasting until his death. - Zoltán Dóka in his writing titled Before the Synod recalls the articles on the synod in the 1948/49 issues of the periodical *Lelkipásztor* (Pastor) by the late Jenő Sólyom, professor of church history, and writes about the synod as the last chance helping towards renewal. - Presbyter József Zsednai makes critical remarks about Bishop Harmati's article in *Evangelikus Élet* March 4th issue on the elections in the church and emphasizes the importance of the democratic protestant traditions in church life.

E SZÁMUNK SZERZŐI

BOLERATZKY LÓRÁND dr. ny. ügyvéd	Budapest
DÓKA ZOLTÁN gyülekezeti lelkész	Hévízgyörk
HERÉNYI ISTVÁN dr. ny. ügyvéd	Budapest
ITTZÉS GÁBOR gyülekezeti lelkész	Győr
KOSZTRA PÁL ny. gimn. tanár	Kőszeg
Id. MAGASSY SÁNDOR gyülekezeti lelkész	Bakonyszombathely
SCHOLZ LÁSZLÓ ny. lelkész	Budapest
TEKUS OTTÓ gyülekezeti lelkész	Győr
TEKUSNÉ SZABÓ IZABELLA lelkész	Győr
ZSEDNAI JÓZSEF dr. presbiter	Óskü

Folyóiratunkban megjelent cikkekhez, tanulmányokhoz kapcsolódó hozzászólásokat, észrevételeket kérjük a szerkesztőbizottság címére küldeni (1114 Budapest XI. Bocskai út 10.)

Folyóiratunk könyvárusi, utcai forgalomba nem kerül, a kiadóhivatalban szerezhető be, rendelhető meg. Mutatványszámot készségesen küldünk itthon vagy külföldön élő híveinknek. A folyóirat terjesztéséhez a Baráti Kör tagjainak és Olvasóinak segítségét kérjük.

A folyóirat jelen számához csekklapot mellékelünk. Ezt magyarázza az a helyzet, hogy a lapot saját erőnkből (előfizetési díjakból és adományokból) tartjuk fenn. Űszinte köszönetet mondunk mindazoknak, akik áldozatos szeretettel hordozzák a Keresztyén Igazság szolgálatát.

A KIADÓHIVATAL

Az ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR eddig megjelent KIADÁNYAI

- Ordass Lajostól - "A keresztfa tövében." Elmélkedések Krisztus Urunk szenvedéstörténetéről.
190 oldal. Ára: 100.- Ft + porto
- Ordass Lajostól - "Vádirat." Korrajz.
79 oldal. Ára: 40.- Ft + porto
- Botta Istvántól - "Dévai Mátyás, a magyar Luther." Történeti tanulmány. 78 oldal. Ára: 80.- Ft + porto
- Vajta Vilmostól - "Hit és élet összecsengése Kierkegaard - Ordass Lajos tolmácsolásában." Hitmélyítő tanulmány. 40 oldal. Ára: 40.- Ft + porto

MEGJELENÉS ALATT

Terray Lászlótól - "Nem tehetett mást"

Ordass Lajos püspök életútja. Képekkel illusztrálva.

Megjelenik július hónapban.

A fenti kiadványok megrendelhetők az Ordass Lajos Baráti Kör kiadóhivatalában, 1114 Budapest, Bocskai út 10.
